

Att stöda barn kring ämnet sexuellt utnyttjande

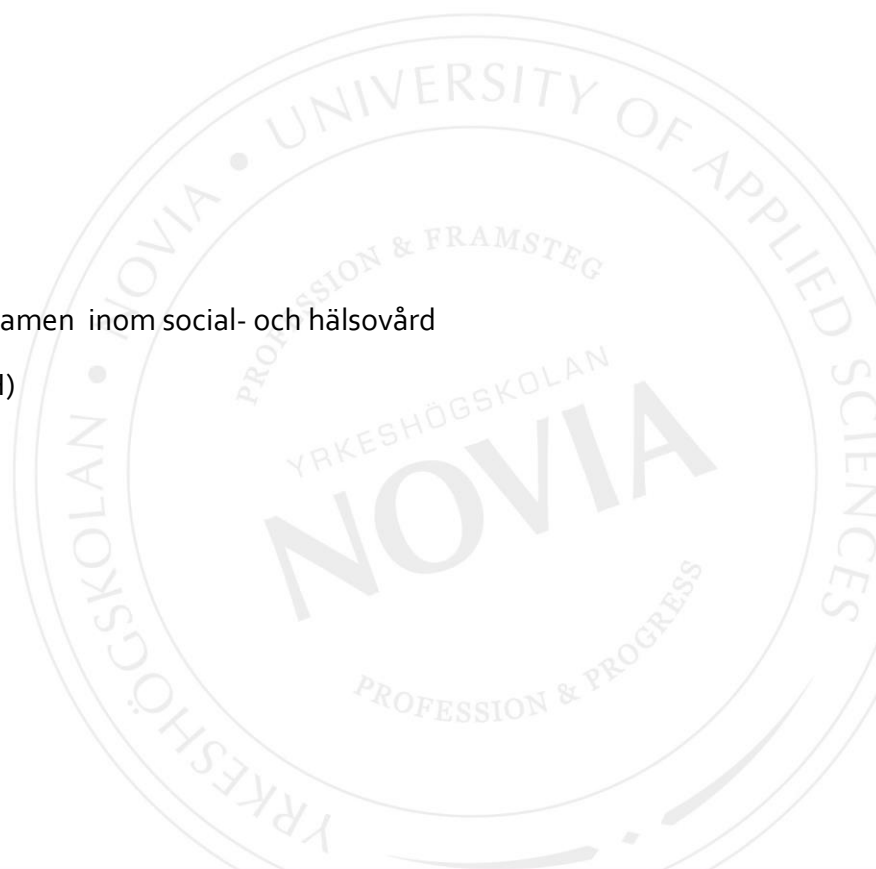
Vägledning för personal på daghem

Mathilda Aaltonen
Annika Hellström
Adele Winberg

Examensarbete för YH-examen inom social- och hälsovård

Utbildning: Socionom (YH)

Åbo 2020

EXAMENSARBETE

Författare: Mathilda Aaltonen, Annika Hellström, Adele Winberg

Utbildning och ort: Socionom (YH), Åbo

Handledare: Michaela Jalava

Titel: Att stöda barn kring ämnet sexuellt utnyttjande - Vägledning för personal på daghem

Datum 26.04.2020

Sidantal 40

Bilagor 1

Abstrakt

Examensarbetet behandlar ämnet sexuellt utnyttjande av barn och hur daghemspersonal kan stöda barnet kring ämnet. Syftet med arbetet är att bland daghemspersonal öka kunskapen om hur man stöder barn kring ämnet sexuellt utnyttjande. Sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse och för att daghemspersonalen ska kunna stöda barnet behöver de ha kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande och trauma. Arbetet ger en bild av vad sexuellt utnyttjande är, kopplingen till trauma, betydelsen av trygghet och hur man möter barnets behov. Arbetet kan därför användas som en vägledning för personal på daghem. Arbetet belyser ett resursförstärkande arbetssätt och förebyggande arbete samt hur daghemspersonal kan stöda barnet om det kommer fram att barnet blivit sexuellt utnyttjat. Arbetet är en litteraturoversikt och metoden är innehållsanalys.

Resultat av examensarbetet är att personalen ska ha kunskap om sexuellt utnyttjande och trauma för att kunna stöda barnet kring ämnet. Det är viktigt att daghemspersonalen är närvarande och skapar trygghet genom ett resursförstärkande arbetssätt. Daghemspersonalen ska bemöta barnet individuellt utifrån barnets behov. Resultatet visar också att det är viktigt att bekräfta barnet och barnets känslor. För att kunna ge ett bra stöd är det viktigt att personalen är medvetna om sig själva och sitt förhållningssätt till ämnet. Genom att personalen är trygga i sig själva och i ämnet kan de förmedla tryggheten till barnet och barngruppen.

Språk: svenska

Nyckelord: sexuellt utnyttjande, daghem, daghemspersonal, trauma, trygghet, barnets behov

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Mathilda Aaltonen, Annika Hellström, Adele Winberg

Koulutus ja paikkakunta: Sosionomi (AMK), Turku

Ohjaaja: Michaela Jalava

Nimike: Päiväkodin henkilöstön ohjeistaminen liittyen lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön / Att stöda barn kring ämnet sexuellt utnyttjande - Vägledning för personal på daghem

Päivämäärä 26.04.2020

Sivumäärä 40

Liitteet 1

Tiivistelmä

Opinnäytetyö käsittelee lasten seksuaalista hyväksikäyttöä ja miten päiväkodin henkilökunta voi tukea lasta tässä asiassa. Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä päiväkodin henkilöstön tietämystä siitä, miten tukea lasta, aiheesta seksuaalinen hyväksikäyttö. Seksuaalinen hyväksikäyttö on traumaattinen kokemus ja jotta päiväkodin henkilöstö voi tukea lasta, on heillä oltava riittävästi osaamista ja tietoa seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja traumasta. Tämä opinnäytetyö antaa kuvan siitä mitä seksuaalinen hyväksikäyttö on, miten trauma liittyy siihen sekä mikä merkitys on turvallisuudentunteella ja miten lapsen tarpeet voidaan huomioida. Opinnäytetyötä voidaan sen takia käyttää ohjeistuksena päiväkodin henkilöstölle. Opinnäytetyö valaisee voimavaroja vahvistavia työmenetelmiä ja ennakoivaa työskentelyä, sekä miten päiväkodin henkilöstö voi tukea lasta, mikäli käy ilmi, että lasta on seksuaalisesti hyväksikäytetty. Opinnäytetyö on kirjallisuuskatsauksen muodossa ja metodina on käytetty sisällönanalyysiä.

Opinnäytetyön tulos on, että henkilöstöllä on tietoa seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja traumasta, jotta he voivat tukea lasta tässä asiassa. On tärkeätä, että päiväkodin henkilöstö on läsnä tilanteessa ja luo turvallisuutta voimavarojen vahvistavan työn kautta. Päiväkodin henkilöstön on lähestyttävä lasta yksilöllisesti lapsen tarpeet huomioiden. Tuloksena voi myös todeta, että on tärkeätä vahvistaa lasta ja lapsen tunteita. Jotta voi antaa parhaan mahdollisen tuen on tärkeätä, että henkilöstö on tietoinen omasta itsestään ja suhtautumistavastaan aiheeseen. Kun henkilöstö tuntee aiheen, voivat he välittää turvallisuuden tunteen lapselle ja lapsiryhmälle.

Kieli: ruotsi

Avainsanat: seksuaalinen hyväksikäyttö, päiväkotiki, päiväkodin henkilöstö, trauma, turvallisuus, lapsen tarpeet

BACHELOR'S THESIS

Author: Mathilda Aaltonen, Annika Hellström, Adele Winberg

Degree Programme: Degree Programme in Social Services, Turku

Supervisor: Michaela Jalava

Title: Supporting children about the subject of sexual abuse – Guidance for staff in kindergarten / Att stöda barn kring ämnet sexuellt utnyttjande - Vägledning för personal på daghem

Date 26.04.2020

Number of pages 40

Appendices 1

Abstract

The thesis discusses the topic of child sexual abuse and how kindergarten staff can support children in this matter. The purpose of the thesis is to increase the level of competence of the kindergarten staff in how to support children considering sexual abuse. Sexual abuse is a traumatic experience and for kindergarten staff to support the child, they must have knowledge about the subject of sexual abuse and trauma. This thesis provides an idea of what sexual abuse is, the link between sexual abuse and trauma, the importance of safety and how to meet the needs of the child. The thesis can, therefore, be used as a guide for kindergarten staff. The thesis illustrates work methods that strengthen resources and proactive work, as well as how kindergarten staff can support the child if it turns out that the child has been sexually abused. The thesis is a literary review, and the method is content analysis.

The result of the thesis is that kindergarten staff should have knowledge about the subject of sexual abuse and trauma so they can support the child considering the topic. It is important that kindergarten staff is present and creates safety through a resource strengthening approach. Kindergarten staff must approach the child individually with the child's needs in mind. Another result is that it is important to consider the child and the emotions the child has. In order to provide the best possible support, it is important that staff are aware of themselves and their attitudes towards the issue. When the staff feels safe in the matter and knows how to approach it, they can convey a sense of security to the child and the group of children.

Language: Swedish

Key words: sexual abuse, kindergarten, kindergarten staff, trauma, safety, the needs of the child

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Bakgrund	2
3	Metod och datainsamling.....	5
4	Sexuellt utnyttjande av barn och trauma.....	7
4.1	Risk- och skyddsfaktorer.....	9
4.2	Symtom på ett sexuellt utnyttjande	10
5	Hur skapa trygghet i barngruppen	12
5.1	Sexualfostran	14
5.1.1	Materialet ”Tunne- ja turvataitokasvatus”	15
5.1.2	Animerad serie som kan tillämpas i sexualfostran	17
5.2	Lekens betydelse	19
6	Möta barnets behov efter en svår händelse.....	20
6.1	Ett tankesätt att utgå från vid bemötande.....	22
6.2	Ett tankesätt för att hjälpa barnet att reglera sina känslor.....	23
6.3	När barnet pratar om svåra saker	25
6.3.1	Uttrycka känslor med hjälp av Nallekort.....	27
6.3.2	En metod för att stärka barnets förmåga att skapa en berättelse	28
7	Etik och tillförlitlighet	30
8	Resultat	32
8.1	Resultat av temat ”Kunskap för att kunna stöda barnet”	32
8.2	Resultat av temat ”Resursförstärkande arbetssätt”	33
8.3	Resultat av temat ”Möta barnets behov”	35
9	Diskussion och kritisk granskning	36
	Källförteckning	41

Bilagor

Bilaga 1 Tabell över innehållsanalys

Tabellförteckning

Tabell 1	Statistik över utvecklingen av brott.....	3
Tabell 2	Sökord.....	6

1 Inledning

Sexuellt utnyttjande är en risk som daghemspersonal bör vara medvetna om att finns även bland yngre barn. Risken är inte lika stor hos yngre barn, men det betyder inte att daghemspersonal kan se förbi risken. För att risken inte ska förbises är det viktigt att personalen har kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande för att kunna stöda barn på daghemmet kring ämnet. Daghemmet ska vara en trygg plats där den vuxna förmedlar kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande och tillsammans med barnet kan prata om det. Daghemspersonal ska inte pressa barnet att prata om sexuellt utnyttjande, men daghemmet ska vara en plats där barnet känner att det är tryggt att prata om egna upplevelser och tankar.

Skribenterna har fokus på att stöda barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande oberoende om barnet har varit med om ett sexuellt utnyttjande eller inte. Arbetet fokuserar både på förebyggande arbete och det tidiga stödet daghemspersonalen kan ge om det kommer fram att ett barn blivit sexuellt utnyttjat. Skribenterna vill förmedla ett resursförstärkande tankesätt och därmed lyfts fram kunskap om hur man kan stöda barnets resurser. Skribenterna utgår inte från att ett barn varit med om ett utnyttjande, men vill lyfta fram att det ändå är viktigt att vara medveten om att ett barn i barngruppen kan ha varit med om det och hur man då möter och stöder barnet.

Skribenterna har inte hittat någon forskning gällande hur personal på daghem kan prata om ämnet sexuellt utnyttjande eller hur de kan stöda de barn som blivit sexuellt utnyttjade. Därför har skribenternas intresse för ämnet ökat och de har insett att det är ett viktigt ämne att prata om som ska vara en naturlig del i det vardagliga arbetet på daghem. Specifika stödmetoder gällande sexuellt utnyttjande av barn har inte hittats och därför har skribenterna valt att koppla universella tillvägagångssätt till stödande kring sexuellt utnyttjande av barn. Skribenterna har avgränsat arbetet till barn i åldern 3 – 5 som är i daghem och valt att fokusera på hur personalen på daghemmet kan stöda barnet eftersom personalen är i växelverkan med barnet regelbundet.

I litteraturen framgår det att sexuellt utnyttjande kan vara en traumatisk händelse och därmed kan trauma ses genom hela arbetet. Personal på daghem kan aldrig vara förberedd på om ett sexuellt utnyttjande av barn sker och därför belyses i arbetet hurdan kunskap personalen ska ha för att stöda alla barn och även ha förståelse för det utsatta barnet. Personalen vet ofta vilka åtgärder som kan göras utanför daghemmet, men detta arbete vill fokusera på hur personalen kan stöda det enskilda barnet i barngruppen på daghemmet. Personalen ska även

ha kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande för att kunna lära barn om det och på så sätt förebygga att barn far illa. Arbetet tar upp kunskap om vad sexuellt utnyttjande är och kan fungera som en vägledning för daghemspersonal för hur de kan stöda barn kring ämnet sexuellt utnyttjande utifrån barnets behov och resurser. Skribenterna ser saker från barnets perspektiv och hurdant stöd barnet behöver med tanke på vad barnet varit med om.

Detta arbete är en del av examensarbetsprojektet ”Resursstarka barn”. Projektets syfte är att öka kunskapen om risker i barnets vardag, hur de påverkar barnet samt hur man kan stöda barnet. Arbetet bidrar till projektet genom att ta upp kunskap om risken sexuellt utnyttjande och hur personal på daghem kan stöda barn kring det. Arbetet bidrar till projektet genom att se barnets resurser och utgå från vad barnet behöver. Syftet med arbetet är att bland daghemspersonal öka kunskapen om hur man stöder barn kring ämnet sexuellt utnyttjande. Arbetets frågeställningar är:

- Vad behöver daghemspersonal för kunskap för att kunna ge ett bra stöd till barnet?
- Hur kan daghemspersonal stöda barnets resurser?

Skribenterna inleder arbetet med att ge en bakgrund till arbetet. Därefter presenterar skribenterna vilken metod de har använt samt hur de har samlat in data. Teoridelen av arbetet inleds med kapitel 4 som behandlar vad sexuellt utnyttjande av barn och trauma är. I följande kapitel lyfter skribenterna fram betydelsen av trygghet i barngruppen. I det sista kapitlet i teoridelen, kapitel 6, lyfter skribenterna fram hur daghemspersonalen kan möta barnets behov efter en svår händelse. Därefter presenterar skribenterna etik och tillförlitlighet. Arbetet avslutas med resultat samt diskussion och kritisk granskning.

2 Bakgrund

I detta kapitel beskrivs bakgrunden till arbetet. Skribenterna har märkt via litteratur att sexuellt utnyttjande är ett diffust och omfattande begrepp och det kan det vara svårt att veta hur man ska prata om det med barn på daghem. Sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse, vilket kan göra det svårare för den vuxna att ge det rätta stödet. Om förövaren är barnets förälder kan daghemmet vara den plats där barnet kan lära sig om hens egna rättigheter, vad våld innebär och var barnet kan få stöd om det blivit utsatt (Landberg & Jonsson, 2017, s. 25.).

Nyhetsreporter Mikaela Löv (2018) har sammanfattat forskaren Tom Pakkanens föreläsning i en nyhetsartikel. Pakkanen menar att det är viktigt att ha kunskap om vad sexuellt utnyttjande är. Han säger även att fallen av barn som blivit sexuellt utnyttjade inte har ökat, men genom att man är mera medveten om problemet har man stött på flera fall. Detta har lett till att flera fall uppmärksammas, men eftersom det kan vara svårt att veta vilka symtom som påvisar ett sexuellt utnyttjande har även falska anklagelser ökat. Det betonas även att man via sexual fostran kan förebygga sexuellt utnyttjande av barn.

Pakkanen påpekade att ökad medvetenhet har lett till att man stött på flera fall av sexuellt utnyttjande av barn. Detta påstående stärks av statistik som finns i tabellen nedan. Tabellen visar utvecklingen av brott som kommit till polisens, tullens och gränsbevakningens kännedom. Utifrån denna tabell kan man se att sexuellt utnyttjande av barn har ökat. Ur tabellen kan man se antalet brott år 2010, 2017, 2018 och 2019. År 2010 var antalet av fall av sexuellt utnyttjande av barn 1102 medan 2019 var antalet 1796. Utifrån detta kan man se att fallen har ökat med åren. (Finlands officiella statistik (FOS), 2020.)

Tabell 1 Statistik över utvecklingen av brott

	2010	2017	2018	2019*
Brott och förseelser totalt	935 609	861 921	873 415	760 900
Strafflagsbrott	505 357	438 373	443 525	447 389
Brott ²⁾	431 623	390 719	391 877	400 120
Stöld, snatteri	148 213	125 431	122 741	125 672
Bostadsinbrott	6 453	4 770	4 922	4 552
Affärsinbrott	4 091	3 034	2 927	2 957
Butiksstölder	53 439	44 907	45 620	47 234
Rån	1 508	1 640	1 701	1 823
Skadegörelse	49 160	33 466	30 448	30 113
Bedrägeri, förskingring	19 163	26 529	27 868	31 493
Betalningsmedelsbedrägerier	4 458	6 678	6 111	6 214
Dråp, mord, dråp under förmildrande omständigheter	110	73	85	75
Försök till dråp, mord eller dråp under förmildrande omständigheter	308	348	355	322
Misshandel	33 082	33 535	33 639	33 509
Sexuellt utnyttjande av barn	1 102	1 168	1 373	1 796
Våldtäkt	818	1 245	1 393	1 455
Rattfylleri	21 130	17 685	19 006	18 640
Narkotikabrott	19 724	27 777	29 140	31 319
Alkoholbrott och -förseelser	4 053	1 811	1 670	1 713
Äventyrande av trafiksäkerheten, trafikförseelse	503 986	471 202	481 538	360 780

Artikeln ”Trauma and Treatment of Child Sexual Abuse” (Sinanan, 2015) tar upp att konsekvenserna efter ett sexuellt utnyttjande är individuella och därför är det viktigt att ha kunskap om att symtom kan se olika ut. Det har visats att sexuellt utnyttjande i barndomen är kopplat till bland annat högre grad av depression, skuld känsla, svårigheter i relationer och trauma. Barn som blivit sexuellt utnyttjade av en nära släkting påverkas ofta mera negativt

än om förövaren är någon som inte står barnet lika nära. Barn som blivit sexuellt utnyttjade i ett tidigt skede av utvecklingen har färre resurser att hantera det som hänt, vilket kan leda till mera negativa konsekvenser. Barn är beroende av vuxna och har mindre resurser vilken kan göra barnet mera sårbart. Barn kan ofta känna sig skyldiga till vad som har hänt. Om förövaren är barnets förälder så saknas stödet som barnet behöver av en trygg förälder.

Cacciatore Raisa med flera (Cacciatore, o.a., 2016, ss. 4-5.) pratar om sexuellt trauma. Genom ett sexuellt utnyttjande orsakar förövaren ett trauma hos offret genom att vända en situation som borde vara positiv till något negativt. Sexuellt trauma påverkar den psykiska, fysiska, emotionella, sexuella och sociala balansen. Sexuellt trauma leder till att individens tillit, trygghetskänsla, självkänsla och välmående skadas. Förövaren tar inte i beaktande individens självbestämmanderätt, utvecklingsnivå, integritet, känslor och människovärde. Om förövaren är en familjemedlem är det mera traumatiserande för individen. Efter ett sexuellt utnyttjande kan individen känna att hen inte får prata om det eller ställa frågor eftersom det handlar om tabubelagda ting och skamkänslor. Detta kan leda till att individen döljer symtom och konsekvenser, vilket gör det svårt för andra att märka dem.

Ett sexuellt trauma kan leda till senare konsekvenser för individen och blir en del av individens sexualitet. Efter ett sexuellt utnyttjande påverkas individens människorelationer och individens upplevelser och tankar om sig själv och andra blir mer negativa. Individens världsbild och tankevärld förvrängs. Dessa konsekvenser kan komma upp i olika livsskeden och även bli konsekventa. Traumat läks inte av sig själv eftersom minnen av det kan bli bortträngda och göra individen omedveten om traumat, vilket försvårar bearbetningen. På grund av detta blir det svårt att i ett tidigt skede avgöra konsekvenserna och deras omfattning av ett trauma hos individen. (Cacciatore, o.a., 2016, ss. 5, 20.)

Arbetet handlar om sexuellt utnyttjande av barn och därför utgår skribenterna från Europarådets konvention, Lanzarote konventionen, som syftar till att förhindra sexuellt utnyttjande av barn. Konventionen syftar även till att kriminalisera alla former av sexuellt utnyttjande, hjälpa och skydda barn som blivit utsatta samt åtala misstänkta. (Väestöliitto, 2019.) Arbetet utgår även från barnens rättigheter. Enligt FN:s barnkonvention (Unicef, 2019) artikel 34 ska barn skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande. I artikel 39 står det skrivet att barn som blivit utnyttjade har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

3 Metod och datainsamling

Detta arbete är en allmän litteraturöversikt och som analysmetod har innehållsanalys använts. Detta kapitel tar upp vad en allmän litteraturöversikt är, hur man går tillväga då man gör en sådan samt hur skribenterna har gjort datainsamlingen. Kapitlet avslutas med att beskriva vad en innehållsanalys är samt hur skribenterna har gjort den.

En litteraturöversikt innebär att man skapar en överblick av ett avgränsat område, sammanställer tidigare forskning och skapar en grund för fortsatt forskning. Det är viktigt att kritiskt granska källor man använder sig av i arbetet samt inte välja litteratur som enbart gynnar den egna åsikten. Före man formulerar ett syfte måste man få kunskap om ämnet genom att söka litteratur. När man gör en litteratursökning kan man inte ta med all litteratur som man hittar. Det är viktigt att skapa en helhetsbild av ämnet innan man fördjupar sig i ett visst område. När man har valt sitt fokus måste man avgränsa området genom att exkludera och inkludera litteratur samt kunna motivera valet av litteraturen. Den valda litteraturen måste analyseras genom att flera gånger läsa igenom källorna för att få en helhetsbild, jämföra källorna med varandra och sammanfatta litteraturen. Litteraturöversiktens avslutning består av en sammanfattning av analysen. (Friberg, 2006, ss. 116-117,119,121-122.)

Källor som skribenterna valt att inkludera i arbetet är valda på grund av att de ger svar på arbetets frågeställningar och syfte samt att de är tillförlitliga. Källorna är aktuella och skribenterna har strävat efter att endast ta med litteratur som är högst tio år gamla. Skribenterna har inte alltid kunnat hålla sig till högst tio år gamla källor, vissa källor är äldre men har ändå valts att ta med eftersom de är relevanta och tillförlitliga. Valet av litteratur har gjorts efter att skribenterna har läst och kritiskt granskat litteraturen. Den kritiska granskningen har gjorts genom att jämföra olika källor samt utvärdera validiteten i källorna.

Skribenterna har strävat till att litteraturen ska behandla sexuellt utnyttjande av yngre barn, hur man kan stöda dessa på daghem samt att litteraturen är från Norden. Denna avgränsning gav en begränsad litteratursökning, vilket i sin tur ledde till att litteratur exkluderats. Skribenterna hittade ingen litteratur som behandlade enbart barn i åldern 3 – 5, vilket ledde till att de valde ta med litteratur som behandlar barn upp till 18 år. Skribenterna försökte först hitta endast litteratur om specifika stödmetoder på daghem gällande sexuellt utnyttjande. Detta gav inga resultat och därmed har litteratur som behandlar personalens tillvägagångssätt för att kunna stöda barnet tagits med. Via litteratur som skribenterna hittade

framgick det att sexuellt utnyttjande kan leda till trauma och därefter gjordes sökningar som berör ämnet trauma.

Litteratur har sökts från olika databaser. Databaserna som skribenterna har använt sig av är EBSCO, ERIC, Swemed+, PubMed Central, CINAHL, Terveyskirjasto och Medic. Avgränsningarna på databaserna har varit ”full text” och årtalen ”2013–2020”. Tabellen nedan visar vilka sökord som använts på databaserna.

Tabell 2 Sökord

Språk	Sökord
Svenska	Sexuellt utnyttjande, barn, trauma, stöda, Finland
Finska	Seksuaalinen hyväksikäyttö, lapsi
Engelska	Sexual abuse, children, support, Finland, toddler, kids, kindergarten, sexual assault OR rape OR sexual violence OR sexual abuse, sexual violence, sexual assault NOT adults, sexual abuse in children, sexual trauma, sexual abuse in Finland, sexual child abuse, sexual harassment, sexual assault

Vetenskaplig litteratur har hittats från Social- och hälsovårdsministeriets öppna arkiv Julkari, Google Scholar samt från Institutet för hälsa och välfärds och Rädda Barnens publikationer. Olika nätsidor och böcker har även gett vetenskaplig litteratur och information. Böcker har hittats genom sökportalen Alma som upprätthålls av Åbo Akademis bibliotek. Sekundärsökning har även använts. Enligt Friberg (2006, ss. 63-64.) innebär sekundärsökning att man kan hitta litteratur via referenslistor. Sekundärsökning innebär även att man hittar flera användbara verk av samma författare genom att söka litteratur på författarens namn. (Friberg, 2006, ss. 63-64.) Skribenterna har hittat litteratur via referenslistor samt via författare och organisationer som uppkommit flera gånger.

Innehållsanalys innebär att man analyserar texten i arbetet och tar upp teman som kan ses mellan raderna i arbetet samt drar en slutsats över arbetet. I innehållsanalysen kommer det väsentliga fram, textens värderingar och hur allt hör ihop. Innehållsanalysen kan göras genom att följa sex steg. Första steget går ut på att välja ett stycke från arbetet. När man valt stycket ska man i andra steget bryta ner texten till mindre enheter, till exempel ord, meningar

och rubriker. På steg tre ska man ta fram väsentliga kategorier, kategorierna kan framkomma som nyckelord i texten. På steg fyra ska man koda enheterna så att de stämmer överens med kategorierna. Efter detta ska man räkna hur många gånger enheterna uppkommer i texten, detta är steg fem. Sista steget, steg sex, handlar om att analysera texten och hur många gånger enheterna uppkommer i förhållande till andra enheter som uppkommer. (Denscombe, 2018, ss. 402-403.)

Resultatet av litteraturoversikten presenteras med hjälp av analysmetoden innehållsanalys. Skribenterna har utformat en tabell över innehållsanalysen (se bilaga 1) och i resultatdelen utgår skribenterna från tabellen. I resultatet analyserar skribenterna arbetets teman och utifrån denna analys kan man se kopplingen mellan teman och huvudrubriker. Skribenterna har först samlat och granskat litteratur. Skribenterna har valt litteratur som är väsentlig med tanke på arbetets syfte och frågeställningar. Efter detta har skribenterna kodat litteraturen och kommit fram till återkommande nyckelord, så kallade underkategorier. Skribenterna anser att underkategorierna är viktiga med tanke på arbetets innehåll. Underkategorierna är sådant som skribenterna anser att är viktiga begrepp. Skribenterna har kommit fram till 28 underkategorier varav 3 upprepas flera gånger. Sedan har skribenterna analyserat underkategorierna och kommit fram till gemensamma kategorier som fungerar som heltäckande beskrivning av underkategorierna. Genom tolkning av kategorierna har skribenterna tagit fram arbetets underrubriker. Utifrån kategorierna har teman skapats som arbetets huvudrubriker bygger på.

4 Sexuellt utnyttjande av barn och trauma

I detta kapitel beskrivs vad sexuellt utnyttjande av barn är, vad trauma är, risk - och skyddsfaktorer samt symtom på sexuellt utnyttjande och trauma. Sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse som kan ske både fysiskt och icke-fysiskt och på internet. Skribenterna har valt att ta med detta för att de anser att personal på daghem behöver ha kunskap om ämnet och känna sig trygg i ämnet för att kunna stöda barn kring det.

Enligt kapitel 20 (§6) i Strafflagen (1889/39) är sexuellt utnyttjande av barn ett brott. Enligt kapitel 5 (§25) i Barnskyddslagen har alla yrkesutbildade personer inom social- och hälsovård eller barndagvården skyldighet att göra en anmälan till polisen och barnskydd om de på grund av vad de fått kännedom om misstänker att ett barn utsatts för en gärning som är straffbar som sexualbrott enligt kapitel 20 i Strafflagen (1889/39). Skribenterna är medvetna om att daghemspersonal ska göra en barnskyddsanmälan om de misstänker att ett

barn blivit sexuellt utnyttjat. Skribenterna är medvetna om att om en barnskyddsanmälan görs kommer andra aktörer med in i stödet av barnet och att barnet då är i behov av professionellt stöd som går utanför daghemspersonalens arbetsuppgifter. Skribenterna har valt att inte ta med processen kring barnskyddsanmälan eftersom daghemspersonalen redan borde ha den kunskapen. Denna vägledning tar upp kunskap som personal på daghem kan göra då barnet är på daghemmet.

Då en vuxen uppfyller sina egna sexuella behov genom att utnyttja ett barn definieras det som sexuellt utnyttjande av barn. När den vuxna utnyttjar barnet kränker det barnets självbestämmanderätt och integritet. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017, s. 35.) Sexuellt utnyttjande kan delas in i fysiskt och icke fysiskt. Fysiskt sexuellt utnyttjande kan vara då den vuxna rör barnets intima områden. Barnet kan även tvingas till samlag eller beröring av förövarens könsorgan. Icke fysiskt sexuellt utnyttjande kan vara om barnet tvingas visa sin egen kropp eller då förövaren tvingar barnet att titta på ett könsorgan eller pornografiskt material. (Wallby & Schillaci, 2016, s. 3.) Då barnet blir utsatt för sexuella gärningar mellan vuxna hör det också till icke fysiskt sexuellt utnyttjande (Institutet för hälsa och välfärd, 2017, s. 35.). Sexuellt utnyttjande av barn kan även ske på internet. Förövaren får sällan kontakt med barn på internet, men bildmaterial av barnet i sexuellt syfte kan ändå spridas på internet. (Laiho, o.a., ss. 15,20.)

När det gäller yngre barn är förövaren ofta någon i barnets närmaste bekantskapskrets. Förövaren är ofta mycket äldre än barnet, jämfört med tonåringar som vanligtvis blir utnyttjade av någon jämnårig. Yngre barn vet sällan vad man får eller inte får göra med andras kroppar, vilket gör det lättare för förövaren att ha makt över barnet. Dessutom är barnet i beroendeställning till vuxna, vilket gör det lättare för förövaren att utnyttja barnet och det kan vara svårt för barnet att försvara sig och säga ifrån. (Wallby & Schillaci, 2016, ss. 7,10.)

Sexuellt utnyttjande är en svår och traumatisk händelse, men det betyder inte att alla barn som varit med om det blir traumatiserade (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, s. 145.). Trauma kan uppkomma när man varit med om en svår händelse som man inte kan hantera på grund av otillräckliga erfarenheter och resurser (Hellberg, 2018, s. 7.). En enskild svår händelse behöver inte leda till ett trauma utan det är den individuella upplevelsen av händelsen som avgör om man traumatiseras. Om ett barn är med om en svår händelse som påverkar barnet och hans utveckling negativt under en längre period kan man tala om att barnet är traumatiserat. Barn som utsätts för samma händelse kan reagera på olika sätt

beroende på hur deras stöd från omgivningen ser ut. Stödet kan påverka hur barnet hanterar händelsen och därför kan vissa barn bli traumatiserade medan andra inte. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, ss. 19-20, 145.)

4.1 Risk- och skyddsfaktorer

Risken att bli sexuellt utnyttjad finns alltid, men några faktorer kan göra risken större. Barnets skyddsfaktorer kan minska risken att bli sexuellt utnyttjad samt minska negativa effekter av ett sexuellt utnyttjande. Arbetet fokuserar på risken sexuellt utnyttjande, men skribenterna har ändå valt att ta med riskfaktorer för att bli utnyttjad eftersom det är viktigt att personalen är medvetna om dessa för att daghemmet ska kunna fungera som en skyddsfaktor för att barnet inte ska bli utnyttjat. En skyddsfaktor kan vara barnets egna resurser, vilket skribenterna anser är viktigt att använda i daghemmets resursförstärkande arbete.

Alla människor har risk- och skyddsfaktorer som tillsammans med händelsen man varit med om påverkar hur man reagerar, känner och hanterar händelsen. När det gäller barn kan ålder och mognad påverka hur barnet klarar av händelsen och yngre barn är mer sårbara. Hur den vuxna själv reagerar på händelsen samt hur den vuxna stöder barnet och skapar trygghet kan antingen vara en risk- eller skyddsfaktor. Andra risk- eller skyddsfaktorer kan vara i hurdan omfattning barnet utsätts, hur barnet tolkar situationen och hurdan socialt stöd barnet får. (Hellberg, 2018, s. 7.)

Alla barn kan bli sexuellt utnyttjade oberoende av bakgrund eller ålder. Olika riskfaktorer kan ändå öka sannolikheten för att ett barn drabbas. Dessa kan vara våld eller missbruk i familjen. (Wallby & Schillaci, 2016, s. 7.) De grupper som har en större risk att utsättas för sexuellt utnyttjande är flickor, barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, barn som är osäkra på sin könsidentitet, barn med bristande stöd från vuxna och barn som tidigare blivit utsatta (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, s. 167.).

Skyddsfaktorer kan göra barnet mera tolerant mot en risk och minskar riskens negativa effekter på barnet och barnets utveckling. Resurser hos barnet som individ och i hans närmiljö kan fungera som skyddsfaktorer. Barnets egna resurser kan vara barnets sociala förmågor, självförtroende och förmåga att be om hjälp. Andra resurser kan vara barnets familjerelationer där skyddsfaktorer kan vara en trygg anknytning, trygghet, kärlek och bekräftelse. Barngruppen på daghemmet kan även fungera som en skyddsfaktor för barnet

eftersom den kan tillföra barnet trygghet och en accepterande samvaro. (Davidsson & Juslin, 2016, ss. 31-32, 34-35, 37.)

Daghemmet är en plats där barnet får leka och lära även om omständigheterna är svåra. Daghemmet ger barnet struktur och rutiner samt ger barnet en känsla av att tillhöra en grupp. Det är viktigt att det finns andra vuxna utanför familjen som ger barnet trygghet och bekräftelse. En välfungerande vardag på daghemmet kan fungera som en skyddsfaktor för barn som har det svårt i familjen. En annan skyddsfaktor kan vara att barnet förstår situationen och genom det kan hantera den. (Socialstyrelsen, 2014, ss. 12, 38.)

4.2 Symtom på ett sexuellt utnyttjande

Sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse och symtom på sexuellt utnyttjande och trauma kan därför se likadana ut. Skribenterna har valt att först ta upp symtom på trauma för att sedan ta upp symtom på ett sexuellt utnyttjande. Symtom på trauma kan delas in i grupper och i dessa grupper kan man se en koppling till symtom på ett sexuellt utnyttjande.

Symtom på trauma kan delas in i fyra grupper. Dessa är återupprepande eller påträngande symtom, undvikande symtom, symtom på negativt förändrad sinnestämning samt förhöjd vaksamhet och spänningsnivå. *Återupprepande eller påträngande symtom* innebär att barnet ständigt tänker på vad som hänt utan att kunna kontrollera vad hen själv tänker och känner. Det som barnet varit med om kan till exempel leda till att situationen upprepas i mardrömmar och i barnets lek. Olika stimuli kan leda till att barnet reagerar genom samma stressreaktion som när traumat hände och för barnet kan det kännas som att hen upplever händelsen på nytt. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, ss. 52-54.)

Återupprepande eller påträngande symtom kan framkalla ångest och rädsla hos barnet. Detta kan leda till *undvikande symtom* som innebär att barnet omedvetet utvecklar strategier för att undvika att ständigt tänka på det som hänt. Strategier kan vara att barnet är mycket aktivt och rör på sig eller att barnet dra sig undan från olika sociala situationer. *Negativt förändrad sinnestämning* kan synas hos barnet som känslor av till exempel värdelöshet, skuld och skam. Dessutom kan barnet ha en negativ bild av omvärlden och tappa hoppet om sin framtid. Barnet känner att ingenting betyder något och saker som barnet förut tyckt att ha varit viktiga slutar att ha betydelse. *Förhöjd vaksamhet och spänningsnivå* handlar om att barnet hela tiden är rädd för att något farligt ska hända. Till följd av detta kan barnet ha koncentrationssvårigheter, inlärningssvårigheter och sömnsvårigheter. Dessutom kan barnet

bli lätt irriterat och skrämmd, ha magont och lida av huvudvärk. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, ss. 55, 57, 60-62.)

Ju grövre ett sexuellt utnyttjande är desto större är risken att barnet blir traumatiserat. Om barnet är med om sexuellt utnyttjande flera gånger och under en längre tid kan barnet få mera komplicerade symtom. Hur symtomen utvecklas påverkas av barnets ålder, personlighet och livssituation. Barn som varit med om sexuellt utnyttjande kan ha sömnsvårigheter och mardrömmar. Barnet kan ha koncentrationssvårigheter och avstå från aktiviteter som de vanligtvis gillar. Barnet kan känna sig arg, irriterad, skyldig och ha svårt att kontrollera sin ilska. (Wallby & Schillaci, 2016, s. 15.) Barnets tankevärld kan rubbas och leda till känslor av skuld, misstroende och värdelöshet (Helsingfors universitetssjukhus a).

Varje barn reagerar individuellt på ett sexuellt utnyttjande. För en del barn kan symtomen komma genast, för andra barn kan det ta en längre tid till och med flera år innan hen visar symtom och vissa barn får inga symtom alls. Symtom hos barn som blivit sexuellt utnyttjade kan även uppvisas hos barn som inte blivit utnyttjade och därför kan man inte endas utifrån symtom dra slutsats att barnet blivit sexuellt utnyttjat. (Helsingfors universitetssjukhus a) Symtomen hos ett barn som blivit sexuellt utnyttjat kan vara olika beroende på barnets utvecklingsnivå och barnets relation till förövaren. Dessutom kan reaktioner och stöd från omgivningen påverka hur barnet reagerar. Om förövaren är någon barnet känner kan barnet känna obehag och förvirring tillsammans med positiva känslor. De positiva känslorna kan senare förändras till negativa känslor, till exempel avsky och ilska. Barnet kan känna obehag inför en person eller en situation som påminner om det sexuella utnyttjande. Barnets reaktioner kan bli mer allvarliga och komplicerade om det sexuella utnyttjande fortsätter. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, ss. 164-166.)

Barnets sexuella och emotionella utveckling påverkas negativt av ett sexuellt utnyttjande. När ett barn blivit sexuellt utnyttjat kan man märka det genom barnets beteendemönster, olika fysiska tecken, berättelser och teckningar. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017, ss. 35,37.) Fysiska tecken kan vara smärta och obehag i halsen, blåmärken, greppmärken samt infektioner och skador i underlivet och i ändtarmsöppningen. Det kan vara svårt att upptäcka skador i underlivet och ändtarmsöppningen eftersom skador på barnets kropp inte alltid är synliga och läker snabbt. Dessutom kan det räcka länge innan en undersökning av barnet görs, vilket också kan göra det svårt att upptäcka skadorna. (Stiftelsen Allmänna Barnhuset)

Ett symptom hos barnet kan vara översexualiserat beteende. Ett översexualiserat beteende kan bero på att barnet har blivit sexuellt utnyttjat, men beteendet behöver inte vara ett tecken på det. Den vuxna måste ha kunskap om barnets normala utveckling för att veta när barnets beteende är oroväckande. Sexuellt laddade lekar hör till barnets utveckling, men om lekarna blir tvångsmässiga och saknar glädje kan man klassa det som översexualiserat beteende. Vid sexuellt laddade lekar är det viktigt att den vuxna vet vad barnet inte ännu borde veta med tanke på barnets ålder, till exempel vad samlag och oralsex är. (Helsingfors universitetssjukhus a, Helsingfors universitetssjukhus b)

5 Hur skapa trygghet i barngruppen

I föregående kapitel togs upp kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande som personalen behöver med tanke på arbetets syfte. När personalen har kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande och känner sig trygga i att prata om det, är det viktigt att personalen förmedlar tryggheten till barngruppen. I detta kapitel tas upp hur personalen kan skapa trygghet i barngruppen. Genom sexualfostran kan daghemspersonalen förmedla ämnet sexuellt utnyttjande på ett tryggt sätt till barnen. Leken är en central del av daghemmets verksamhet och leken ska vara trygg för barnet. Skribenterna tar därför upp lekens betydelse med tanke på ämnet sexuellt utnyttjande.

Trygghet kan skapas på daghem via trygghetsfostran. Trygghetsfostran innebär att barnet lär sig om sina rättigheter och gränser samt utvecklar sin självkänsla och självförtroende. Barnet lär sig också att känna igen farliga situationer och hur man ska hantera dem. Trygghetsfostran och sexualfostran går hand i hand och målet med dessa är att barnet ska förstå att hen är unik och har en egen vilja. (Laiho, o.a., s. 25.)

Under första levnadsåret utvecklas en anknytningsrelation mellan barnet och föräldern eller någon annan vuxen. Barnet söker tröst, trygghet och beskydd av en vuxen och då den vuxna besvarar dessa behov skapas en anknytningsrelation. Anknytningspersonen ska finnas som en trygg bas för barnet dit barnet alltid kan vända sig också när hen är ledsen. Hur den vuxna signalerar trygghet och har kontakt med barnet är grunden till att en anknytningsrelation skapas. Barn som inte får en trygg anknytning till sin förälder kan ha en trygg anknytningsrelation till någon annan, till exempel daghemspersonal. Oavsett hur barnets anknytning till föräldern ser ut, ska ändå en trygg anknytningsrelation mellan daghemspersonal och barnet skapas. När relationen mellan daghemspersonalen och barnet

har utvecklats finns det bättre förutsättningar att barnet kan känna sig trygg i hela barngruppen. Om barnet saknar trygghet är det viktigt att daghemspersonal är medvetna om att daghemmet kan fungera som den trygga platsen för barnet. (Hellberg, 2015, ss. 39-40,43, 48, 50-51.)

För att barnet ska kunna känna sig trygg är det viktigt att barnet känner förtroende till den vuxna. Förtroendet är oerhört viktigt när barnet varit med om något oroväckande. För att barnet ska få förtroende för den vuxna är det viktigt att barnet känner sig delaktig, hörd och att hens åsikter tas i beaktande. Det är viktigt att barnet känner att den vuxna ger tid och är genuint intresserad av barnets upplevelser, känslor och önskemål. För att barnet ska kunna lita på den vuxna är det viktigt att den vuxna bara lovar sådant som kan förverkligas och håller sig till det. Om barnet berättar sådant som måste tas upp med andra myndigheter, måste den vuxna berätta för barnet vem man måste kontakta och varför. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017, ss. 15-17.)

När den vuxna pratar med barnet om trygghet kan man använda sig av Ensi- ja Turvakotis material ”Lapsen turvakymppi”. Det är den vuxnas uppgift att prata om trygghet med barnet och genom detta stöder man barnets välbefinnande och trygghet. Då den vuxna pratar om trygghet med barnet på ett stödande sätt ger det utrymme att prata om rädslor och våldupplevelser om barnet varit med om sådana. Om den vuxna inte ger utrymme att prata om våldupplevelser kommer barnet sannolikt inte ta upp det själv. (Ensi- ja Turvakotien liitto, 2016; Ensi- ja Turvakotien liitto, 2019.)

Materialet ”Lapsen turvakymppi” innehåller tio frågor som den vuxna kan fråga barnet vid samtalsstunden. Frågorna handlar bland annat om hur barnet känner sig hemma, vad som är skrämmande, om det finns någon som gör dumma saker hemma samt vem man kan prata med och fråga hjälp. Avslutningsvis kan man fråga hur trygg barnet känner sig just nu på skalan 0 – 10. Dessa frågor gör det möjligt för barnet att prata om sina upplevelser och samtidigt stärker det barnets resurser. Vid diskussionstillfället tar man även fasta på barnets styrkor. Den vuxna måste komma ihåg att ”Lapsen turvakymppi” inte kan användas som ett utvärderingsverktyg. (Ensi- ja Turvakotien liitto, 2016.)

Sammanfattningsvis är det viktigt att barn på daghem känner sig trygga i barngruppen och vågar berätta om något hänt till en pålitlig vuxen. Den vuxna måste kunna förmedla trygghet till barnet och visa för barnet att det går att lita på den vuxna. Det är viktigt att den vuxna

redan från första mötet med barnet signalerar trygghet för att barnet ska kunna skapa en trygg anknytningsrelation till den vuxna. Om barnet varit med om ett sexuellt utnyttjande är det viktigt att barnet har förtroende för den vuxna för att känna sig trygg att prata om det som hänt. Skribenterna har valt att ta med ”Lapsen turvakymppi” för att belysa att det är den vuxnas ansvar att starta diskussion om trygghet. Med hjälp av ”Lapsen turvakymppi” kan man prata med barnet om trygghet och därmed ge utrymme för barnet att berätta om hen varit med om ett sexuellt utnyttjande. Till näst tas upp hur man i praktiken kan gå till väga för att skapa trygghet på daghemmet.

5.1 Sexualfostran

I arbetets bakgrund togs det upp att man genom sexualfostran kan förebygga sexuellt utnyttjande av barn. Sexualfostran handlar bland annat om att barnet lär sig om integritet, de privata kroppsdelarna och att då en vuxen gör någonting mot barnets vilja är det fel. Personal på daghem kan med hjälp av sexualfostran ta upp ämnet sexuellt utnyttjande med barnen. Personalen kan med hjälp av materialet ”Tunne- ja turvataitokasvatus” ge färdigheter för barnet att känna igen och skydda sig mot svåra händelser. Den animerade serien ”Min kropp är min” kan tillämpas i sexualfostran för att ta upp ämnet sexuellt utnyttjande.

Det är viktigt att i ett tidigt skede ge rätt stöd åt barnet för att gynna barnets utveckling. Man ska arbeta utifrån barnets bästa och barnet ska vara delaktigt enligt sin utvecklingsnivå. (Utbildningsstyrelsen, 2018, ss. 36,56-58.) Enligt Klemetti och Raussi-Lehto (2016, s. 46.) säger WHO att man ska börja med sexualfostran redan när barnet är nyfött. Målet med sexualfostran är att barnet ska få en grund till bra självförtroende och människorelationer samt att kunna respektera andra. (Klemetti & Raussi-Lehto, 2016, s. 46.) Den vuxna ska berätta för barnet att närhet är okej så länge den känns trygg och barnet ska själv få känna efter vad som känns bra. Barnet ska inte bli tvingad till fysisk kontakt utan barnet ska själv få bestämma sina egna gränser och kunna säga nej, även till nära personer som barnet tycker om. (Wallby & Schillaci, 2016, s. 20.) Den vuxna måste berätta för barnet att det är viktigt att man även respekterar andra och att nej alltid är nej (Norlén, 2019, s. 11.).

Den vuxna kan prata med barnet om de privata kroppsdelarna och deras benämningar till exempel snopp, snippa, rumpa och mun. För att barnet ska bli bekant med sin kropp är det viktigt att hen får testa på att vara självständig, till exempel klä på sig och äta själv. Genom detta känner barnet att hen själv bestämmer över sin egen kropp. (Norlén, 2019, ss. 6, 9.) I olika situationer där den vuxna hjälper barnet, till exempel vid blöjbyte eller tvättning, är det

viktigt att barnet känner att det är barnets egen kropp och att hen bestämmer över den. Vid till exempel matning är det viktigt att den vuxna inte tvingar något i barnets mun eftersom munnen kan vara ett känsligt ställe. För att barnets grundläggande behov ska uppfyllas måste den vuxna ibland göra saker som barnet inte vill, till exempel blöjbyte. I sådana situationer är det viktigt att den vuxna förklarar varför man gör det trots att barnet inte vill. (Norlén, 2019, ss. 8-9.)

När barnet är i ålder 4 - 5 kan det vara bra att berätta för barnet att en del människor kan göra saker till ens kropp som man inte själv vill eller tycker om. Så småningom kan man ta upp sexuellt utnyttjande med barnet och förklara att om barnet är med om det är det viktigt att berätta till någon annan vuxen. (Norlén, 2019, s. 11.) Om man tidigare har pratat med barnet om människor som vill röra barnets privata kroppsdelar på ett sätt som inte känns bra kan det vara lättare för barnet att reagera på obehagliga situationer, våga berätta om något hänt och känna att det är okej att prata om sina upplevelser. När den vuxna pratar om dessa saker med barnet är det viktigt att hen inte förmedlar rädsla eller oro eftersom detta kan skrämna upp barnet. (Väestöliitto) Genom att öppet prata om sexualitet, kroppen, rättigheter och gränser blir det lättare för ett barn som blivit utsatt att våga berätta om det som hänt (Wallby & Schillaci, 2016, s. 20.).

För att inleda en diskussion om sexuellt utnyttjande med barn kan den vuxna använda sig av till exempel filmer. Genom detta kan barnet få en förståelse för vad sexuellt utnyttjande är och den vuxna bör poängtera att närhet och sex är i grund och botten något positivt. (Gustavsson, 2018, ss. 5,7.) Barnet är redan i tidig ålder nyfiken på kroppen och kan röra sina intima områden och känna njutning (Bildjuschkin, 2015, s. 51.). Den vuxna bör påpeka att även om barnet har rätt att utforska sin sexualitet är det aldrig barnets fel om hen blir sexuellt utnyttjad (Wallby & Schillaci, 2016, s. 7.). Till näst tar skribenterna upp två material som kan användas i sexualfostran, varav ena är ett exempel på hur man kan använda film för att diskutera sexuellt utnyttjande.

5.1.1 Materialet ”Tunne- ja turvataitokasvatus”

”Tunne- ja turvataitokasvatus” är ett läromaterial som personal inom social- och hälsovården kan använda sig av med barn i åldern 5–11, men det kan även anpassas till yngre barn. Materialet fungerar som utbildningsmaterial och arbetsredskap som personal på daghem kan använda sig av för att ge barnet färdigheter för att skydda sig mot alla sorters våld och mobbning. Materialet handlar om säkerhet, att respektera egna och andras människovärde

och att inte kränka någon. Genom att den vuxna använder sig av ”Tunne- ja turvataitokasvatus” kan det ge mod till barnet att berätta om hens bekymmer eller rädslor till en vuxen hen litar på. I materialet finns det handledning för hur den vuxna kan vara förberedd och hur hen ska gå till väga om barnet berättar om sina bekymmer. (Lajunen, Andell, & Ylenius-Lehtonen, 2019, ss. 9-10, 24.)

Målet med ”Tunne- ja turvataitokasvatus” från barnets perspektiv är att stärka barnets självkänsla, självförtroende och självkänedom. Dessutom vill man öka barnets självbestämmanderätt, emotionella färdigheter och kunskap om sin egen kropp. ”Tunne- ja turvataitokasvatus” ska även hjälpa barnet att känna igen hotfulla situationer, ge barnet färdigheter att skydda sig själv och vägleda barnet att berätta om sin oro till en pålitlig vuxen. Med hjälp av ”Tunne- ja turvataitokasvatus” lär sig barnet olika sätt att ta hand om sig själv, men det är alltid på vuxnas ansvar att barnet mår bra och känner sig tryggt. (Lajunen, Andell, & Ylenius-Lehtonen, 2019, s. 11.)

”Tunne- ja turvataitokasvatus” utgår från barnet och stärker barnets delaktighet. Med delaktighet menas att barnet själv kan påverka innehållet och förverkligandet av verksamheten. I verksamheten utgår man från barnets egna erfarenheter, behov, aktuella intressen och frågor. När man använder sig av ”Tunne- ja turvataitokasvatus” utgår man från barnets naturliga sätt att uttrycka sig, det vill säga genom lek, bilder och symboler, att rita, lyssna på sagor och berätta egna sagor. (Lajunen, Andell, & Ylenius-Lehtonen, 2019, ss. 18-19.)

”Tunne- ja turvataitokasvatus” material innehåller handledning för vuxna och uppgifter för barn. I materialet finns 35 teman som behandlar tre huvudämnen. Fritt översatt från finska till svenska är de tre huvudämnena *Jag är värdefull och unik*, *Vi är bra vänner* och *Jag klarar mig*. Den vuxna kan gå igenom teman i den ordningen de kommer i materialet och vid behov kan den vuxna ta upp ett specifikt tema oberoende ordningen. Om barnet varit med om något oroväckande kan den vuxna ta upp ett sådant tema för att stärka barnets trygghet. (Lajunen, Andell, & Ylenius-Lehtonen, 2019, s. 24.)

Skribenterna har valt att ta med ”Tunne- ja turvataitokasvatus” eftersom de anser att det är ett material som kan användas i sexualfostran och för att ge barnet färdigheter för att skydda sig mot sexuellt utnyttjande. När barnet har fått bättre självkänedom och vet hens värdighet kan det vara lättare för barnet att sexuellt utnyttjande är fel. Om daghemmet är en trygg plats har barnet lättare att ta upp saker som oroar hen med den vuxna. Genom att barnets

emotionella färdigheter ökar kan barnet uttrycka sina känslor och förstå varför hen känner på ett visst sätt.

5.1.2 Animerad serie som kan tillämpas i sexualfostran

Som det nämndes tidigare kan den vuxna använda sig av film för att diskutera ämnet sexuellt utnyttjande med barn. Ett material som kan användas på daghem är den animerade serien ”Min kropp är min” som Rädda Barnen gett ut. Skribenterna har valt att lyfta fram just det här filmmaterialet eftersom det tar upp teman som ingår i sexualfostran. Skribenterna är medvetna om att vissa avsnitt kan vara opassande för yngre barn, men skribenterna har ändå valt att ta med hela serien eftersom alla avsnitt tar upp information som är väsentligt för detta arbete.

”Min kropp är min ” består av fyra delar; de fyra olika delarna tar upp information om barnets egen kropp, fysisk integritet, vad sexuellt våld innebär samt hur barnet kan få hjälp om hen utsatts för ett sexuellt utnyttjande. När barnet tittar på animationsserien kan det väcka frågor hos barnet och den vuxna ska ge barnet möjligheten att ställa frågorna till den vuxna. Tillsammans med animationsserien finns det en handbok som den vuxna kan använda sig av när hen diskuterar serien med barnen. Det finns även tips för hur den vuxna ska göra om barnet berättar att hen varit med om ett sexuellt utnyttjande. Handboken och animationsserien kan användas i förebyggande syfte samt främja tidigt ingripande då ett barn blivit sexuellt utnyttjat. (Vaaranen-Valkonen, Laitinen, Sillfors, & Kylmälahti, ss. 4,6.)

Första avsnittet i animationsserien handlar om rätten att bestämma över sin egen kropp. Den vuxna kan med barnet ta upp att barnet bestämmer över sin egen kropp, att barnet kan ha en bra känsla i könsorganen och att man får säga stopp om något inte känns bra. Diskussionen avslutas med att diskutera vad man ska göra om man inte kan säga stopp. (Vaaranen-Valkonen, Laitinen, Sillfors, & Kylmälahti, ss. 10-11.)

Andra avsnittet handlar om Finlands lag. I diskussionen kan den vuxna ta upp vad lagen är och att lagen gäller alla och att alla måste följa den. Det kan även tas upp att det är olagligt att den vuxna rör barnet på privata kroppsdelar på ett opassande sätt samt vad som händer om den vuxna bryter mot lagen. Den vuxna kan även ta upp att det är den vuxnas ansvar att finnas där för barnet och se till att barnet mår bra. Diskussionen avslutas med att berätta för barnet att den vuxna enligt lagen ska hjälpa barnet om hen behöver hjälp. (Vaaranen-Valkonen, Laitinen, Sillfors, & Kylmälahti, ss. 12-13.)

Tredje avsnittet heter ”Jag är rädd”. Utgående från avsnittet kan den vuxna diskutera om rädsla, hur det kan kännas och vad man kan göra om man är rädd samt om trygghet. Den vuxna kan ta upp till vem barnet kan vända sig till om hen känner sig otrygg och att barnet alltid kan ringa till nödnumret om någon rör könsorganen på ett olämpligt sätt. Avslutningsvis kan den vuxna berätta för barnet att det finns vuxna som kan skada barnet och att barnet ibland måste berätta flera gånger till flera vuxna om barnet blivit utsatt. (Vaaranen-Valkonen, Laitinen, Sillfors, & Kylmälahti, ss. 14-15.)

Avsnitt fyra handlar om att barn aldrig är skyldiga när barnet utsätts för ett sexuellt utnyttjande. Här kan den vuxna ta upp att det finns hemligheter som gör en ledsen och att barnet får berätta vidare en sådan hemlighet. Den vuxna ska prata om att det aldrig är barnets fel om en vuxen gjort barnet illa. Den vuxna kan avslutningsvis ta upp att man ska ta hand om sina vänner och att barnet kan berätta dåliga hemligheter för en vän. Om en vän berättar en dålig hemlighet ska barnet berätta det för en vuxen även om vännen förbjudit barnet att berätta vidare. (Vaaranen-Valkonen, Laitinen, Sillfors, & Kylmälahti, ss. 16-17.)

Skribenterna är medvetna om att åldersgränsen på den animerade serien är 12 år men de anser ändå att den är lämplig att använda på daghem med personalen närvarande. Detta anser de eftersom ämnet sexuellt utnyttjande lyfts fram på ett lättsamt och lärande sätt. Skribenterna anser att det är viktigt att personalen känner barngruppen före de använder sig av filmen så att de kan tillämpa den enligt barnens utvecklings- och mognadsnivå, till exempel använda endast vissa delar av avsnitten. Skribenterna anser att daghemspersonalen måste bekanta sig med seriens innehåll och därefter kunna anpassa den till barngruppen före de använder sig av den. Genom att använda sig av handboken kan den vuxna vara förberedd på frågor barnen kan ställa och ha svar på dem samt diskutera och förklara det som tas upp i serien.

Trots att serien tar upp ämnet sexuellt utnyttjande på ett lättsamt sätt kan den vara skrämmande för barnet och den vuxna ska vara förberedd på att den kan väcka känslor och skapa reaktioner hos barnet. Daghemspersonalen ska prata med barnen om vad som lyfts upp i serien så att barnen inte går ifrån daghemmet rädda över att det som inträffat i serien ska hända dem. Skribenterna tror att personalen upprepade gånger måste prata med barngruppen om serien för att undvika att barnen känner oro över att det som inträffat i serien ska hända dem.

5.2 Lekens betydelse

Lek är en central del av daghemmets verksamhet och barnet utvecklas och lär sig genom att leka. Daghemmet ska vara en plats där barnet får uttrycka känslor och åsikter. Genom leken kan barnet uttrycka känslor och leken stöder barnets utveckling, lärandet och välbefinnande. Barnet utvecklar sin lek utifrån egna erfarenheter och leken kan hjälpa barnet att få förståelse för sig själv och andra. Det är viktigt att personal på daghem uppmuntrar barnet till olika slags lekar och bekräftar barnets lek. (Utbildningsstyrelsen, 2018, ss. 30, 40.) För att barnet ska kunna släppa loss i leken är det viktigt att barnet känner sig trygg. Personal på daghem kan skapa tryggheten genom att vara närvarande när barnet leker. (Hellberg, 2015, s. 86.) Skribenternas tanke är att den vuxna i sexualfostran kan använda lek för att lära ut om gränser och rättigheter. Barnet kan via leken bearbeta svåra händelser, till exempel sexuellt utnyttjande. Sexuellt laddade lekar hör till barnets utveckling och dessa lekar måste inte vara ett tecken på att barnet har varit med om en svår händelse.

Vissa lekar kan vara mera sexuellt laddade än andra. När barnet leker till exempel doktor är det vanligt att barnet utforskar sin egen kropp och sexualitet och jämför sin kropp med andra. En sådan lek ger möjlighet för barnet att lära sina egna och andras gränser. Olika reaktioner från vuxna och omgivningen kan påverka barnets lek och få barnet att känna att det är fel att leka sexuellt laddade lekar. Barnets lek ska alltid vara ömsesidig och respektfull och om barnet till exempel leker doktor ska den vuxna fundera vilken roll leken har för barnet. (RFSU, 2015, ss. 4,6,17.)

Den vuxna kan använda leken som en pedagogisk metod i sexualfostran eftersom leken är en naturlig aktivitet för barnet. En lek som den vuxna kan använda med tanke på sexualfostran är till exempel "Lupa koskea" leken. Syftet med denna lek är att barnet ska lära sig om gränser och var det är okej att röra andra på kroppen. Leken går ut på att den vuxna ritar en figur av människokroppen till exempel på marken. Barnen får sedan dansa och springa på figuren till musik och när musiken stannar ska barnen springa till en sådan plats på figuren där barnet tycker det är okej att röra. Den vuxna kan välja att figuren är till exempel en förälder, ett syskon, en vän eller en främmande person för barnet. Efter att barnen har valt sin plats på figuren kan den vuxna diskutera med barnen varför det valt det området på kroppen och i vilka situationer det är okej att röra det valda området. I samband med diskussionen med barnen kan den vuxna berätta att man också kan utforska sin egen kropp. Leken kan avslutas med att barnen får rita över sådana områden på figuren som andra inte får röra utan lov. (Bildjuschkin, 2015, ss. 26-27.)

Genom lek kan barnet bearbeta svåra händelser eller något som barnet kan ha svårt att förstå. När barnet varit med om en svår händelse kan hen visa det genom lek och barnet kan i leken välja att den svåra händelsen får ett lyckligt slut. Lekar kan se olika ut och vid tre års åldern är det vanligt att lekarna har mera innehåll och lekarna kan vara skrämmande, till exempel handla om döden. Skrämmande lekar ger barnet möjlighet att utveckla sina känslor och lära sig vad som är rätt och fel. Det kan vara svårt för den vuxna att veta vilka lekar som är okej att leka, om leken blir för skrämmande är det viktigt att den vuxna är medveten om att barnet då kan ha vänt leken till verklighet. Om den vuxna märker att leken blir för allvarlig för barnet är det viktigt att ingripa. Den vuxna måste vara medveten om sina egna känslor och hur barnets lek kan påverka känslorna. Därför är det viktigt att den vuxna vet för vilken orsak hen avbryter leken, är det för barnets bästa eller är det på grund av vad den vuxna känner. (Hellberg, 2015, ss. 80-88.)

Sammanfattningsvis kan barnet genom sin lek uttrycka känslor som uppkommit om hen varit med om en svår händelse. Eftersom sexuellt utnyttjande är en svår händelse kan man med andra ord säga att barnet kan bearbeta denna svåra händelse genom lek. Som det nämndes i kapitel 4 kan översexualiserat beteende komma fram i lek. Som vuxen ska man vara medveten om att detta kan vara ett tecken på att barnet kan ha blivit sexuellt utnyttjad. Därför är det viktigt att vara observant och se hur leken utvecklas och om den vänder till verklighet för barnet. Den vuxna måste ändå komma ihåg att det är normalt att barnet leker sexuellt laddade lekar och barnen ska få leka sådana lekar. Den vuxna ska följa med barnets lek och ingripa om leken blir tvångsmässig och saknar glädje. Den vuxna ska låta barnet uttrycka sina känslor, men den vuxna måste ta i beaktande de andra barnen i barngruppen så att barnets känslor inte påverkar de andra barnen negativt. Den vuxna ska vara medveten om sina egna känslor och hur barnets lek kan påverka dessa samt hur barnets lek kan påverkas av den vuxnas känslor.

6 Möta barnets behov efter en svår händelse

Föregående kapitel tog upp hur man på daghemmet kan skapa trygghet och genom det göra daghemmet till en trygg plats. I detta kapitel tas upp hur den vuxna kan möta barnets behov efter en svår händelse. När man möter barnets behov är det viktigt att den vuxna har ett gott bemötande och visar att man är närvarande. För att kunna möta barnets individuella behov måste den vuxna se barnet och vad barnet behöver. Det är den vuxnas ansvar att se barnets behov och tillmötesgå dem. Om ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande ska den vuxna inte tvinga barnet att prata om det, men det är viktigt att den vuxna ger möjlighet till barnet

att prata om händelsen om hen vill. Ett gott bemötande är alltid viktigt, men man ska inte glömma bort att möta barnets individuella behov, därför har skribenterna valt att ta med båda aspekterna. Med tanke på att arbetet fungerar som en vägledning för personal på daghem har skribenterna valt att ta med hur de kan möta barn som varit med om en svår händelse. Skribenterna är medvetna om att barn som varit med om en svår händelse behöver professionell hjälp av andra yrkesgrupper utanför daghemmet, men skribenterna vill belysa hur viktigt det är med stöd redan på daghemmet.

När barnet varit med om en svår händelse finns det flera olika faktorer som kan påverka hur den vuxna kan bemöta barnet, till exempel om en svår händelse skett nyligen eller om händelsen skett engång eller upprepade gånger. Eftersom det finns många faktorer som påverkar mötet med barn finns det inget rätt och fel när den vuxna bemöter barnet. Det finns en del saker som den vuxna kan följa och ta i beaktande när man bemöter det enskilda barnet. Oavsett hurdan händelse barnet varit med om är det alltid viktigt att barnet känner sig trygg och känner att hen har en trygg vuxen närvarande. Den vuxna ska lyssna på barnet och ge barnet tid och inte pressa barnet att prata om den svåra händelsen. (Mattelin, Grudin, & Michanek, 2017, ss. 22-23.)

När barnet känner att hen kan berätta om hen varit med om någonting ska den vuxna låta barnet berätta. Den vuxna ska bekräfta barnets känslor och reaktioner samt låta barnet veta att det är okej att känna starka känslor. Den vuxna ska stöda barnet att hitta resurser, till exempel någon aktivitet eller nära gemenskap, som kan hjälpa barnet att klara av den svåra händelsen. Vid bemötande är det även viktigt att den vuxna ger barnet en känsla av hopp. (Mattelin, Grudin, & Michanek, 2017, ss. 22-23.) Den vuxnas uppgift är att finnas där för barnet och hjälpa barnet att bearbeta upplevelsen och stärka självkänslan och barnets förtroende för andra. Den vuxna ska stöda barnet att gå vidare efter sin upplevelse och ge verktyg hur barnet kan handla i liknande händelser i framtiden. (Gustavsson, 2018, s. 4.)

En kris kan vara en traumatisk upplevelse (Mathiasson, 2008, s. 13.). När barnet är med om en kris ska personalen ha kunskap och vara förberedda för att kunna skapa trygghet och möta barnet (Enochsson & Wester, 2008, s. 11.). Gustafsson menar (2008, ss. 19, 21-22.) att barn som varit med om en kris vill bli mötta, inte bemötta. Detta innebär att man ska se barnet utan att vara formell och att inte stirra blint på krisen och enbart handla enligt den. Gustafson anser att man i samtal med barn som varit med om en kris ska vara ärlig trots att barnet kanske inte på grund av ålder förstår allt man säger. Om man inte är ärlig och tydlig från början kan det skapa tillitsförlust när barnet växer upp och själv förstår krisens betydelse.

Sammanfattningsvis är det viktigt att personalen på daghem vet hur man möter barnet med tanke på att hen kan ha varit med om en svår händelse. När den vuxna möter barnet ska hen utgå från barnets behov. Barnet kan ha från tidigare egna resurser och den vuxna ska stöda barnet att kunna använda dessa resurser samt hjälpa barnet att hitta nya resurser för att hantera den svåra händelsen. Det finns inget rätt eller fel bemötande utan den vuxna måste utgå från vad det enskilda barnet behöver och utifrån det möta barnet. Alla barn är olika; vissa barn är blyga medan andra är mer öppna, därför är det viktigt att den vuxna anpassar sitt bemötande till barnet och till situationen. Till näst tas upp modeller för hur man kan bemöta barn som varit med om en svår händelse och hur den vuxna möter barnets behov samt vad den vuxna ska tänka på när barnet pratar om svåra saker.

6.1 Ett tankesätt att utgå från vid bemötande

När man bemöter barn med trauma är det viktigt att man ser på behoven bakom barnets beteende. För att bemöta barnet på ett respektfullt sätt kan den vuxna använda sig av "Traumamedveten omsorg". "Traumamedveten omsorg" är en modell som utifrån forskning har utvecklats och den handlar om hur man kan få förståelse för trauma samt bemöta barn och unga med trauma. Modellen består av "De tre pelarna" som har en stor betydelse vid bemötande av barn med trauma. Dessa tre pelare är trygghet, relation och coping. (Hellberg, 2018, ss. 4,18.) "De tre pelarna" är någonting personalen kan ha i åtanke vid bemötande av barnen på daghemmet. Tankesättet spelar en ännu större roll när den vuxna bemöter barn som varit med om en traumatisk händelse, till exempel ett sexuellt utnyttjande.

Trygghet är ett grundbehov som redan från födseln är viktig med tanke på utvecklingen. Barn som varit med om en traumatisk händelse kan sakna känslan av trygghet, vilket kan göra det svårt för den vuxna att få barnet att känna sig tryggt. För att barnet ska känna sig tryggt kan den vuxna skapa rutiner och strukturer för barnet. När barnet återfår trygghet kan den vara sårbar och förändringar i barnets vardag, till exempel personalbyte kan vara svåra och barnet kan känna sig otryggt igen. Det finns olika typer av trygghet, dessa är fysisk-, relationell-, känslomässig- och kulturell trygghet. Fysisk trygghet handlar om att barnet känner sig tryggt i sin omgivning. Relationell trygghet innebär att den vuxna är närvarande och upprepade gånger bevisar att hen finns där för barnet. Genom känslomässig trygghet känner barnet acceptans av den vuxna och därmed vågar barnet visa sina känslor och berätta om sina erfarenheter. Kulturell trygghet betyder att barnet tryggt kan vara sig själv och känna att det är tillåtet. (Hellberg, 2018, ss. 18,21.)

Den andra pelaren *relation* handlar om barnets relationer till bland annat vuxna och andra barn. En god relation till barnet skapas genom att den vuxna är trygg, har tålamod och ger tid för barnet. Den vuxna ska lägga sina egna behov åt sidan och ha fokus på barnets behov. Barnet kan ha dåliga erfarenheter av människorelationer, vilket kan leda till att barnet känner sig osäker då den vuxna försöker bygga upp en relation med barnet, därför måste den vuxna tänka på sin egen attityd. Det kan ta länge att skapa en relation med barnet, men den vuxna ska inte ge upp utan fortsätta bygga på relationen. En bra relation skapas från att barnet och den vuxna gör saker tillsammans och skapar gemensamma minnen. (Hellberg, 2018, ss. 21-22.)

Med *coping* kan man hantera negativa upplevelser, impulser och egna känslor. Barnet kan behöva hjälp av den vuxna med att reglera känslorna och impulserna som kan uppkomma efter en traumaupplevelse. Det är viktigt att den vuxna bekräftar barnets känslor och hjälper barnet att sätta ord på känslorna. Starka känslor kan lätt överföras från en person till en annan, speciellt i stressade situationer och när ett barn har trauma. Därför är det viktigt att den vuxna är medveten om sina egna känslor och hur hen uttrycker dem. Den vuxna ska inte tillrättavisa barnets känslor eftersom det kan leda till att barnet upplever smärtan på nytt och därmed få svårt att reglera sina känslor. Ett bra stöd och en trygg relation mellan den vuxna och barnet kan stärka barnets egen regleringsförmåga och hjälpa barnet att välja hälsosamma sätt att hantera sina känslor. Detta förebygger att barnet hanterar sina känslor och smärta genom destruktivt beteende och andra negativa strategier. (Hellberg, 2018, ss. 22-23.)

”Traumamedveten omsorg” lyfts upp i arbetet eftersom personal på daghem bemöter barnet dagligen och ska sträva till att daghemmet är en plats där barnet känner sig trygg. En trygg miljö skapas via förtroende och förtroende skapas via ett gott bemötande. Personal på daghem kan ha ”De tre pelarna” i åtanke i den dagliga verksamheten för att veta hur de kan bemöta ett traumatiserat barn. Personal på daghem strävar alltid till att skapa trygghet, relation och hjälpa barnet att hantera sina känslor i verksamheten på daghemmet och det är något som den vuxna alltid ska tänka på också då barnet varit med om en svår händelse. Även om traumamedveten omsorg är fokuserat på bemötande av traumatiserade barn har det tagits med i arbetet eftersom sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse.

6.2 Ett tankesätt för att hjälpa barnet att reglera sina känslor

Ett barn som varit med om ett sexuellt utnyttjande kan ha svårt att förstå och reglera sina känslor. Almqvist, Norlén och Tingberg (2019, s. 335.) menar att man med hjälp av modellen

”Toleransfönstret” kan hjälpa traumatiserade barn att reglera sina känslor. Den vuxna kan använda modellen som ett tankesätt vid bemötande av barn. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, s. 335.) ”Toleransfönstret” används för att beskriva området inom vilket en person kan hantera sina känslor, impulser och beteende. (Hellberg, 2016.)

Då man befinner sig inom sitt toleransfönster är man uppmärksam, kan planera, lösa problem, utvecklas samt hantera en viss nivå av stress och belastning (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, s. 336.). Då man har självkontroll över sina känslor, beteenden och impulser ligger man inom sitt toleransfönster. När man upplever något som starkt påverkar känslorna kan det bli svårt att hantera dem, vilket kan leda till att man hamnar utanför sitt toleransfönster. Utanför toleransfönstret har man ingen självkontroll över sina känslor, beteenden eller impulser, vilket leder till att man antingen blir i ett hyperaktiverat tillstånd eller hypoaktiverat tillstånd. Hyperaktiverat tillstånd kan kännetecknas av oro, ångest, aggressivitet och utåtagerande beteende medan i hypoaktiverat tillstånd drar man sig undan och känner sig bland annat hjälplös och nedstämd. (Hellberg, 2018, s. 25.)

Alla människor har olika breda toleransfönster och storleken av toleransfönstret påverkas och utvecklas av individens erfarenheter. Yngre barn har ett smalare toleransfönster än vuxna och på grund av en outvecklad regleringsförmåga behöver barnet stöd för att hållas inom sitt toleransfönster. Genom positivt regleringsstöd, erfarenheter och ökad självreglering utvecklas barnets toleransfönster. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, s. 336.) För att den vuxna ska kunna vara ett bra regleringsstöd måste hen vara innanför sitt eget toleransfönster och vara medveten om faktorer som kan utlösa egna känsloreaktioner. Om den vuxna märker att hen håller på att falla utanför sitt toleransfönster ska hen ge över ansvaret till någon annan vuxen. (Hellberg, 2018, ss. 28-29.)

Barn med trauma har ett smalare toleransfönster än barn i samma ålder. För att barnet inte ska falla utanför sitt toleransfönster kan den vuxna hjälpa barnet att reglera sina känslor. Om den vuxna märker att barnet är på väg ut ur sitt toleransfönster kan den vuxna hjälpa barnet att ändra fokus. Den vuxna kan även hjälpa barnet att förstå situationen och sina känslor och därmed hjälpa barnet att hållas innanför sitt toleransfönster. (Hellberg, 2018, s. 26.) För att förstå situationen och kunna kartlägga barnets reaktioner, känslor och tankar kan den vuxna ställa frågor som berör barnets känslor innan, under och efter utbrottet (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, ss. 336-337.).

Om barnet faller utanför sitt toleransfönster ska den vuxna hjälpa barnet att få tillbaka sin självkontroll. Genom att använda strategier enligt barnets behov kan den vuxna vägleda

barnet tillbaka in i toleransfönstret. Olika strategier som den vuxna kan använda sig av är att signalera lugn via kommunikation och kroppsspråk. När barnet uttrycker sig negativt ska den vuxna försöka minska på negativiteten och lugna barnet. Den vuxna ska vara medveten om sin maktposition och ska ta i beaktande barnets integritet. Den vuxna ska undvika intensiv ögonkontakt med barnet samt undvika att hålla tag i barnet eftersom detta kan leda till att konflikten förvärras. (Hellberg, 2018, s. 28.)

”Toleransfönstret” har tagits med i arbetet för att det är en bra modell som personal på daghem kan ha i tankarna för att veta hur de ska hjälpa barnet att reglera sina känslor efter en traumatisk händelse. Eftersom ett symptom efter ett sexuellt utnyttjande kan vara att barnet har svårt att kontrollera sina känslor kan den vuxna använda sig av modellen ”Toleransfönstret”. För att den vuxna ska kunna ge ett bra stöd måste hen vara medveten om sitt eget toleransfönster och att hen klarar av att hållas inom sitt toleransfönster om barnet berättar att hen varit med om en svår händelse. Personalen på daghemmet måste vara medvetna om att ett barn med trauma kan tappa kontrollen lättare än andra barn och reagera starkt på en viss situation på grund av att hen har ett smalare toleransfönster. Med denna kunskap kan den vuxna ge ett bättre stöd och hjälpa barnet att reglera sina känslor.

6.3 När barnet pratar om svåra saker

Efter en svår händelse kan barnet ha behov av att prata om det som hänt och den vuxnas uppgift är att finnas där och stöda det. Om personalen får veta att ett sexuellt utnyttjande har skett är det viktigt att de har kunskap om olika faktorer som kan påverka eller hindra barnet från att prata om det. Enligt Wallby & Schillaci (2016, s. 14.) berättar de flesta barn som blivit sexuellt utnyttjade om sina egna upplevelser för någon. En del barn kan ha fel uppfattning om vad som hänt, till exempel tro att det sexuella utnyttjande har handlat om lek. Barn kan vara för små för att kunna berätta så att andra förstår vad som hänt. De kan försöka berätta vad som hänt, men andra kan missförstå situationen. Barnet kan beskylla sig själv för det som hänt och därför kan olika känslor göra det svårt för barnet att våga berätta vad hen varit med om.

Då barnet berättar om sina upplevelser är det viktigt att den vuxna tar barnet på allvar och hålls lugn. Den vuxna ska ge tid åt barnet att berätta och inte ifrågasätta berättelsen. Barnet ska självfritt få berätta och man ska inte sätta ord i barnets mun eller lyfta fram egna synpunkter. Ett litet barn kan ha svårt att förstå vad som hänt och därför visa missvisande

känslor trots att hen varit med om något traumatiskt. (Institutet för hälsa och välfärd, 2017, ss. 37-38.)

Barn kan sakna ord och kunskap för att prata om sexuellt utnyttjande, vilket kan leda till att den vuxna inte förstår att barnet försöker berätta att hen varit med om det. Barnet kan till exempel säga ”farfar är dum mot mig, jag vill inte gå till farfar” och med det försöka berätta om sina upplevelser. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, s. 170.) Den vuxna måste ha i åtanke att barnets berättelser ska motsvara barnets utvecklingsnivå och även om berättelserna är enkla och korta betyder det inte att de inte skulle stämma (Käypä hoito, 2013, ss. 12-13.).

Det finns många olika faktorer som kan påverka barnet när hen berättar om det sexuella utnyttjandet för den vuxna. Barnet kan känna positiva känslor gentemot förövaren om hen är en del av barnets nära sociala nätverk, vilket kan göra det svårt för barnet att berätta. (Wallby & Schillaci, 2016, s. 14.) Barnet kan vara rädd för konsekvenserna om hen berättar till någon vuxen om vad som hänt. Barnet kan även tro att det som hänt är vanligt och något som man inte behöver berätta. (Gustavsson, 2018, s. 3.) Den vuxna måste vara medveten om att förövaren kan ha förbjudit barnet att berätta vad som hänt och mutat barnet med gåvor för att barnet inte ska berätta för någon vuxen (Väestöliitto). Om förövaren har förbjudit barnet att berätta om vad som hänt kan den vuxna prata med barnet om bra och dåliga hemligheter. En bra hemlighet är något som gjort barnet glad, till exempel en födelsedagspresent till en vän. En dålig hemlighet är något som barnet blivit ledsen av. Bra hemligheter måste man inte berätta för någon annan, medan dåliga hemligheter får man berätta fastän andra sagt att man inte får. (Norlén, 2019, s. 13.)

Barn kan undvika att tänka på den traumatisk händelsen, vilket kan leda till att de inte pratar om det som hänt. Genom att inte prata om det som hänt undviker barnet att minnena av händelsen kommer tillbaka och samtidigt undviker känslan av ångest som kan vara kopplad till händelsen. Om den vuxna berättar för barnet vad den vuxna redan vet om händelsen kan det leda till att barnet berättar om händelsen och de kan komma fram att barnet inte glömt vad som hänt utan lider av påträngande minnesbilder. (Almqvist, Norlén, & Tingberg, 2019, ss. 56-57.)

Det som tagits upp i texten är faktorer som kan påverka barnet när barnet pratar om en svår händelse. Personal på daghem ska inte tvinga barnet att berätta om en svår händelse, utan personalens uppgift är att finnas där för barnet, ha förståelse för barnet och vara uppmärksam

på vad barnet säger. Barn i ålder 3 - 5 kan sakna ord och förklaringar på ett sexuellt utnyttjande och därför kan de ha svårt att berätta att de varit med om det. Barnet kan berätta med egna ord om vad de varit med om och därför måste personalen vara uppmärksam även på korta förklaringar av en händelse, till exempel om barnet säger "farfar är dum". Det är viktigt att den vuxna tar det som barnet säger på allvar, men man kan dock inte dra slutsatsen att barnet varit med om ett sexuellt utnyttjande. Till följande tar skribenterna upp hjälpmedel som den vuxna kan använda sig av när hen pratar med barnet om svåra saker.

6.3.1 Uttrycka känslor med hjälp av Nallekort

På daghem är det viktigt att personalen ger utrymme för barnet att visa sina känslor. Den vuxna ska berätta för barnet att det inte finns rätt och fel när det gäller känslor och att alla känslor är lika värdefulla. (Suomen Mielenterveys ry) På daghem kan man till exempel använda sig av nallekort för att barnet ska lära sig att känna igen känslor, öva på att uttrycka känslor och förstå hur känslorna påverkar barnets beteende. Nallekorten är kort med en bild på en nalle som uttrycker olika känslor. Barnet kan känna att det är lättare att prata om saker tillsammans med Nalle som finns på korten. Nalle hjälper barnet att ta upp svåra saker och sätta ord på dem. (Pesäpuu ry)

Med hjälp av nallekorten kan man ställa frågor till barnet om den svåra händelsen, till exempel kan man utgående från en gråtande nalle ställa frågan "varför gråter mamma Nalle?". Man kan även diskutera barnets familj med hjälp av korten och utgående från korten skapa en berättelse om barnets familj och familjemedlemmarna. Då man pratar om familjen kan man till exempel fråga barnet "vad hör till familjens vardag?" och "av vem kan man få hjälp?". (Pesäpuu ry) Nallekorten har många olika känslor, men med yngre barn kan det vara bra att använda bara en del av dem. Med yngre barn kan man till exempel använda sig av känslorna glad, ledsen, arg, nöjd, rolig och förvirrad. (Suomen Mielenterveys ry)

En utmaning med att använda nallekorten med barn i åldern 3 - 5 kan vara att barnen har svårt att koppla sina egna känslor till ett kort. Om barnet varit med om ett sexuellt utnyttjande kan det vara svårt för barnet att veta vad hen känner och barnet kan även känna flera känslor samtidigt. Vid sådana situationer ska den vuxna inte pressa barnet till att känna något, utan man måste använda nallekorten på barnets villkor och låta barnet ta den tid barnet behöver. Den vuxna måste låta barnet uttrycka hur hen tänker och känner och ska inte styra barnet att känna på ett visst sätt. En utmaning kan även vara att den vuxna börjar analysera nallekorten som barnet valt för mycket. Detta kan påverka barnet så att barnet inte väljer det kort som

hen egentligen skulle välja på grund av att den vuxna säger att nallekortet visar en annan känsla än vad barnet tolkat det som.

För att sammanfatta detta kan man konstatera att man som vuxen måste tänka på att anpassa nallekortet till barnets ålder och utvecklingsnivå och tänka på vilka känslor barnet kan utläsa från korten. Dessutom måste den vuxna ta i beaktande att barn kan tolka korten på olika sätt. Man måste även kunna förklara känslorna för barnet om barnet har svårt att förstå vilken känsla kortet visar. Personal på daghem kan använda sig av nallekortet för att hjälpa barnet att sätta ord på känslor som barnet kan känna. Med hjälp av nallekortet kan den vuxna hjälpa barnet att sätta ord på ”nya” känslor som barnet kan ha svårt att känna igen efter en svår händelse. Då kan man använda sig av flera kort än de som nämndes tidigare i texten. Om barnet varit med om ett sexuellt utnyttjande och förövaren är barnets förälder kan barnet ha svårt att veta vad hen känner, till exempel kan barnet känna avsky samtidigt som hen känner positiva känslor gentemot föräldern. Blandningen av dessa känslor kan göra det svårt för barnet att skilja på känslorna. Den vuxna kan med hjälp av nallekortet hjälpa barnet att få klarhet över vilka alla känslor hen känner och kunna skilja på dessa.

6.3.2 En metod för att stärka barnets förmåga att skapa en berättelse

Det finns många olika faktorer som påverkar när barnet pratar och berättar saker till den vuxna. I stora barngrupper kan det vara svårt för det enskilda barnet att ta plats och berätta saker som hen skulle vilja berätta. Detta kan vara speciellt svårt för tysta barn och barn som varit med om svåra händelser. Vid bemötande av barn som varit med om svåra händelser, till exempel ett sexuellt utnyttjande, är det viktigt att se det enskilda barnet och få barnet att känna sig sedd och hörd. En metod som kan användas för att ge barnet möjlighet att berätta om sina tankar och få barnet mer delaktigt är metoden sagotering.

Sagotering är en narrativ metod som är utvecklad i Finland. Den går ut på att barnet själv får bestämma vad och hur hen berättar, utan att den vuxna vägleder eller avbryter barnet. När den vuxna använder sig av sagotering ska den vuxna berätta för barnet vad sagotering innebär och barnets och den vuxnas roll. Den vuxna ska skriva ner barnets namn, datum och den vuxnas eget namn och var man har utfört sagoteringen. Den vuxna kan även på ett annat papper skriva ner hur situationen började och vad den vuxna tänkte och kände i situationen. När barnet berättar har den vuxna som uppgift att skriva ner exakt vad barnet säger och vara en aktiv lyssnare. Den vuxna läser upp vad barnet sagt och barnet får vid behov rätta berättelsen. Det är viktigt att den vuxna inte ändrar barnets ord, meningar eller struktur på

berättelsen. I sagotering metoden har barnet alltid det sista ordet i sin egen berättelse. (Karlsson, 2006, s. 18; Karlsson, 2013, s. 111.)

Barn bearbetar även via sina berättelser svåra saker, till exempel döden. Idén med sagotering är att låta barnet berätta vad hen just då har i tankarna och genom att använda metoden regelbundet får man en bättre bild av vad barnet i stunden tänker. I sagotering ska barnet känna sig förstådd och få bestämma själv över berättelsen. Den vuxna ska inte ställa frågor, kräva förklaringar eller ge förslag på förbättringar i barnets berättelse. Barnet ska känna att hens egen berättelse är bra som den är och den vuxna ska inte utvärdera barnet och hens förmågor. Sagotering handlar inte enbart om att den vuxna skriver ner barnets berättelse, det handlar även om interaktionen mellan barnet och den vuxna samt att den vuxna vill lyssna på barnet. Sagotering sker i växelverkan mellan barnet och den vuxna och det är deras gemensamma stund. (Karlsson 2006, ss. 19, 24; Karlsson, 2013, ss.111–112.)

Sagotering kan användas på daghem med barn i alla åldrar, både i grupp och individuellt. Om man använder sig av sagotering i grupp får tysta barn möjlighet att få sin röst hörd och barn som är mer pratglada få lära sig att lyssna på andra. Sagotering kan utföras var som helst och när som helst. Med sagotering får barnet uttrycka sina egna upplevelser och tankar, utan att följa den traditionella strukturen av en saga. Den vuxna ska inte ge barnet en färdig rubrik och barnets berättelse behöver inte ha en tydlig början, mitten och slut. Barnets berättelse behöver inte vara en viss längd och kan uttryckas på olika sätt till exempel via bilder och melodier. Ibland vill barnet rita sin berättelse, ofta först rita och sedan berätta berättelsen utgående från sin ritning. (Karlsson, 2006, ss. 18–19; Karlsson, 2013, ss. 111–112.)

Metoden sagotering fungerar även bra med yngre barn. För att inkludera de yngre barnen kan den vuxna observera barnets lek och skriva ner vad barnet leker och sedan läsa det upp för barnet. Det har visats att barnet genom sagotering får ökad självkänsla, blir van vid att berätta om hens idéer samt kan påverka sådant som berör hen själv. Den vuxna lär sig att lyssna till barnet och barnet lär sig att vara bekväm och blir van att i olika situationer berätta om sina tankar, vilket i sin tur kan stärka barnets självförtroende. Sagotering gör det möjligt för den vuxna att möta barnet och ge tid och utrymme för att lyssna på barnet. (Karlsson, 2006, s.19; Karlsson, 2013, ss. 113,115.)

En utmaning med sagotering kan vara att metoden är obekant för barnet och den vuxna. Man kan inte använda metoden endast en gång för att komma fram till något, den måste användas flera gånger för att barnet ska bli introducerad till metoden för att sedan känna sig trygg att

berätta om sina tankar. För att sagotering ska kunna användas på rätt sätt med det enskilda barnet kan det vara bra att testa metoden först med hela barngruppen. På så sätt vet barnet vad metoden går ut på och vad hans roll är och vad den vuxnas roll är. Genom att använda metoden med hela barngruppen kan den vuxna känna sig mer trygg med metoden och på så sätt kan den vuxna förmedla trygghet till det enskilda barnet.

Sammanfattningsvis är sagotering en metod som överlag kan användas på daghem för att barnet ska få öva på att själv skapa berättelser och sagor. Den kan även användas för att barnet ska ha möjlighet att berätta om egna upplevelser. Barnet kan ha ett stort behov av att berätta sina tankar och det är viktigt att personal på daghem ger barnet möjlighet att berätta själv vad hen tänker. Via sagotering får barnet en chans att berätta med ord eller via lek vad hen varit med om på hans villkor utan att den vuxna pressar barnet till att berätta. Sagotering kan användas för att få barnets röst hörd och göra det lättare för barnet att berätta om hen till exempel blivit sexuellt utnyttjad. Skribenterna är medvetna om att man inte via sagotering kan tvinga fram någonting av barnet och därför kan den vuxna inte heller förvänta sig att barnet ska berätta om hen varit med om en traumatisk händelse, till exempel sexuellt utnyttjande.

Skribenternas tanke är att personal på daghem kan använda denna metod som den är, men efter att man skrivit ner barnets berättelse ha möjlighet att diskutera berättelsen tillsammans med barnet om det är något barnet sagt som den vuxna inte har förstått. Sagotering kan användas för att stärka barnets förmåga att få berätta själv om händelser och erfarenheter från sin vardag och stärka upplevelsen av att bli hörd. När sagotering metoden är bekant för barnet och barnet känner sig trygg med en vuxen på daghemmet kan barnet känna att hen kan berätta om egna erfarenheter till den vuxna.

7 Etik och tillförlitlighet

När man gör en forskning ska man följa god vetenskaplig praxis. Under hela forskningsprocessen ska forskaren vara ärlig och noggrann. Metoder som används under forskningen ska tillämpas på ett korrekt sätt och forskaren ska även ta i beaktande annan forskning på ett respektfullt sätt. När man ska göra en forskning behöver forskaren ett forskningstillstånd och all data ska vara sekretessbelagd. Innan man börjar forskningen görs det ett avtal med alla inblandade parter angående deras rättigheter, skyldigheter, principer och ansvar. Ekonomiska kostnader eller vinster ska meddelas de berörda. Forskaren ska

lämna bort sådan forskning som förhåller sig partisk. Hela forskningsorganisationen ska använda sig av god vetenskaplig praxis. (Forskningsetiska delegationen, 2012, ss. 18-19.)

Enligt TENK (2012) ska arbetet tillämpa god vetenskaplig praxis. Skribenterna har använt sig av vetenskaplig litteratur, har noggrant granskat litteraturen och använt sig av den på ett korrekt sätt. Skribenterna har med egna ord omformulerat text utan att ändra betydelsen av ursprungskällans innehåll. Om skribenterna har ändrat på rubrik och struktur har de alltid gått tillbaka till ursprungskällan för att kontrollera att det som har ändrats stämmer. Skribenterna påstår ingenting utan utgår alltid från vad litteraturen säger. Källorna i arbetet har jämförts med varandra och utifrån det har skribenterna konstaterat vilka källor som är tillförlitliga och relevanta. Genom detta har skribenterna följt TENK:s riktlinjer om att inte fabricera, förfalska, plagiera eller stjäla en annan persons material.

En styrka i arbetet är att gruppen har haft ett bra samarbete. Skribenterna har arbetat och skrivit tillsammans och alla i gruppen har granskat litteraturen och är medvetna om all litteratur som tagits med. Hela gruppen har haft som mål att bli experter på ämnet och därför har all litteratur noggrant gått igenom av alla. Detta har lett till att arbetet är enhetligt både gällande innehåll och språk. Skribenterna anser att detta kan höja arbetets tillförlitlighet.

Sexuellt utnyttjande är ett känsligt ämne och därför har skribenterna förhållit sig fördomsfritt och respektfullt genom hela arbetet. När det gäller yngre barn är förövaren ofta någon barnet känner och barnet kan ha svårt att veta hur hen ska känna gentemot förövaren. Skribenterna anser att det är viktigt att man har ett förhållningssätt som inte kränker förövaren trots det som förövaren gjort är fel och ett brott. Skribenterna använder sig av exempel som kopplas till det manliga könet eftersom litteratur som de använt gör det, men det betyder inte att skribenterna skulle påstå att det alltid är det manliga könet som är förövaren. Enligt ETENE (2014, ss. 7-8.) ska yrkesmänniskan inom socialbranschen ta i beaktande de mänskliga rättigheterna och människovärdet. Dessa omfattar självbestämmanderätt, delaktighet, bemötande av klienten som en enskild individ och som en del av samhället samt respekt för klientens privatliv. (Talentia, 2014, ss. 7-8.) I arbetet utgår skribenterna från barnets bästa och barnets individuella behov. Barnet ska få vara delaktigt och höras. Genom den vuxnas stöd ska barnet känna sig tryggt och få ett förtroende för den vuxna.

En utmaning under arbetets gång har varit att den litteratur som använts inte har specifik information om barn i åldern 3 – 5 gällande ämnet sexuellt utnyttjande. Det som tas upp i arbetet är kunskap som finns om barn upp till 18 år, men skribenterna har valt att tillämpa källornas information till barn i åldern 3 – 5 genom att med egen text koppla ihop texten i

ursprungskällorna till arbetets avgränsningar. Detta är något som kan påverka arbetets tillförlitlighet. Finsk litteratur kan både sänka och höja tillförlitligheten i arbetet. Eftersom vi befinner oss i Finland anser skribenterna att finsk litteratur kan höja arbetets tillförlitlighet. Finska är inte skribenternas modersmål och därför kan finsk litteratur sänka tillförlitligheten eftersom översättningarna inte behöver vara helt korrekta, detta gäller även engelsk litteratur.

Skribenterna är medvetna om att tabell 1 kan vara otydlig med tanke på att det framkommer statistik av fler brott än sexuellt utnyttjande av barn. För tillförlitlighetens skull har skribenterna valt att ta med hela tabellen för att inte förfalska Statistikcentralens information och göra rättvisa gentemot ursprungskällan. För att tydliggöra tabellen har skribenterna skrivit i text vad tabellen visar och därmed stärks tillförlitligheten av tabellen.

8 Resultat

Skribenterna presenterar resultatet i en tillämpad innehållsanalys. I en tillämpad innehållsanalys tar man fasta på centrala teman som uppkommer i arbetet. I tabellen över innehållsanalysen (se bilaga 1) kan man se att arbetets centrala teman är kunskap för att kunna stöda barnet, resursförstärkande arbetssätt och möta barnets behov. Skribenterna presenterar resultatet utifrån arbetets teman som kommit fram av innehållsanalysen. I resultatet kopplar skribenterna arbetets teman till arbetets huvudrubriker. Ett heltäckande resultat är att arbetet kan fungera som en vägledning för personal på daghem i förebyggande syfte.

8.1 Resultat av temat ”Kunskap för att kunna stöda barnet”

I tabellen över innehållsanalysen (se bilaga 1) är ett tema ”Kunskap för att kunna stöda barnet”. Med tanke på arbetets syfte anser skribenterna att den vuxna måste ha kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande och trauma för att kunna stöda barnet. Utifrån temat har skribenterna kommit fram till att kunskapen är lika med kunskap om sexuellt utnyttjande av barn och trauma. Begreppet sexuellt utnyttjande är diffust och det är svårt att veta hur man kan gå tillväga om ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande. Om det kommer fram att ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande är det viktigt att personalen har kunskap om ämnet. Detta ger en trygg grund för att ge ett bra stöd från början och därmed trygga barnets utveckling. Det finns inte specifika riktlinjer för hur man ska stöda barnet som blivit sexuellt utnyttjat och därför måste den vuxna vara medveten om att man kan tillämpa annan resursförstärkande verksamhet på daghem för att förebygga sexuellt utnyttjande. För att

kunna tillämpa resursförstärkande verksamhet som ska stöda barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande behövs kunskap om sexuellt utnyttjande av barn och trauma. När man har kunskap om ämnet kan man bättre ha förståelse av vad barnet behöver, till exempel om barnet behöver trygghet kan man anpassa verksamheten så att man uppfyller barnets behov.

Utifrån temat har skribenterna skapat huvudrubriken ”Sexuellt utnyttjande av barn och trauma” eftersom det är kunskap om dessa som behövs för att personalen ska kunna stöda barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande. För att kunna förebygga att ett barn blir utsatt är det viktigt att vara medveten om barnets risk- och skyddsfaktorer. För att känna igen ett sexuellt utnyttjande och trauma måste man vara medveten om olika symtom på dessa. Man måste komma ihåg att alla barn reagerar individuellt på ett sexuellt utnyttjande och man måste alltid ta barnets symtom på allvar, men även komma ihåg att symtomen inte måste vara ett tecken på att barnet varit med om ett sexuellt utnyttjande. Sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse och barnets risk- och skyddsfaktorer kan påverka om barnet blir traumatiserad eller inte.

Kapitlet ”sexuellt utnyttjande av barn och trauma” bidrar till vägledningen genom att skribenterna tar upp kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande och kopplingen till trauma. Skribenterna tror att när personal på daghem har läst sig in på ämnet sexuellt utnyttjande kan de känna sig trygga i ämnet och därmed stöda barnet kring ämnet. För att kunna förmedla information om ämnet sexuellt utnyttjande till barnet måste den vuxna vara trygg i ämnet och därför har skribenterna valt att inleda arbetet med information om ämnet.

8.2 Resultat av temat ”Resursförstärkande arbetssätt”

Utgående från innehållsanalysen har temat ”Resursförstärkande arbetssätt” skapats som framkommer i tabellen över innehållsanalysen (se bilaga 1). Skribenterna har valt att lyfta upp resursförstärkande arbetssätt eftersom det är en stor del av stödet till barnet. Den vuxna ska alltid utgå från barnets resurser när hen arbetar med barnet. Efter ett sexuellt utnyttjande kan barnets resurser ha försvagats och det är daghemspersonalens uppgift att stöda de resurser som barnet har och även stärka de resurser som blivit svagare. Med temat ”Resursförstärkande arbetssätt” menar skribenterna att man på daghemmet använder daghemmets resurser och utgår från barnets resurser för att stöda barnet. Därför har skribenterna valt att fokusera på förebyggande arbete genom sexualfostran och lek.

Huvudrubriken ”Hur skapa trygghet i barngruppen” har skapats utifrån temat ”Resursförstärkande arbetssätt”. Trygghet i barngruppen kan skapas genom att personalen

gör barnet delaktigt i verksamheten genom ett resursförstärkande arbetssätt. Genom trygghet skapar man ett gott förtroende så att barnet känner att hen kan lita på den vuxna. När barnet känner att hen kan lita på den vuxna kan barnet känna sig trygg att prata med den vuxna om ämnet sexuellt utnyttjande utan att det känns som ett tabubelagt ämne. Genom sexualfostran lär sig barnet bland annat att sexuellt utnyttjande är fel och det är okej att prata om ämnet. Därmed kan man skydda barnet från att fara illa.

Barnet är i behov av en trygg vuxen och barnets förälder borde ha den rollen. Om barnet varit med om ett sexuellt utnyttjande och föräldern är förövaren saknar barnet den trygga vuxna i sin hemmiljö. Personal på daghem ska alltid förmedla trygghet till barnet och barnet ska känna att hen har en trygg anknytningsrelation till den vuxna på daghemmet. När den vuxna är trygg i ämnet sexuellt utnyttjande och känner sig bekväm att prata om det kan den vuxna genom sexualfostran skapa en trygg miljö i barngruppen där barnet även känner sig trygg i ämnet. För att den vuxna på ett naturligt sätt ska få med ämnet sexuellt utnyttjande genom sexualfostran i daghemmets verksamhet kan hen använda sig av material som redan finns, till exempel "Tunne- ja turvataitokasvatus" och den animerade serien "Min kropp är min". Skribenterna anser att sexualfostran inte handlar om att man samlar hela barngruppen för att diskutera om ämnet utan det handlar om att personal varje dag under dagens lopp kan ta vara på olika tillfällen, till exempel då barnet går på wc, för att prata med barnet om till exempel privata kroppsdelar. Personal på daghem ska stöda barnets sexuella utveckling och prata med barnet om gränser och berätta om att man ska respektera sin egen och andras kropp samt prata med barnet om i vilka situationer det är okej att röra sin egen kropp. Den vuxna ska sträva till att göra barnet bekvämt att prata med den vuxna om sexualitet, gränser och kroppsdelar.

Så som framkommit i arbetet är leken en central del i verksamheten på daghemmet och den har en viktig roll i barnets utveckling. Leken är en naturlig del av barnets sätt att uttrycka sig och den vuxna kan se leken som en möjlighet att stöda barnet. Den vuxna ska låta barnet leka sexuellt laddade lekar, eftersom barnet också utvecklas sexuellt, men den vuxna ska ta i beaktande hela barngruppen och observera leken så att den inte blir negativt laddad. När personal har kunskap om ämnet sexuellt utnyttjande kan den vuxna veta när barnets lek kan vara ett tecken på att barnet varit med om sexuellt utnyttjande. I sådana situationer är det viktigt att den vuxna är medveten om sina egna känslor och hur man reagerar på barnets lek. Om den vuxna måste sätta stopp för leken ska den vuxna själv kunna reglera sina känslor för att känslorna inte ska påverka barnet negativt. Om den vuxna signalerar negativa känslor till

barnet kan det leda till att barnet känner att hen har gjort något fel och det kan leda till att barnet inte vågar uttrycka vad hen själv känner.

Kapitlet ”Hur skapa trygghet i barngruppen” bidrar till vägledningen genom att skribenterna lyfter fram hur man kan göra barnet delaktigt på daghemmet i barngruppen genom ett resursförstärkande arbetssätt. Skribenterna tror att när barnet är delaktigt kan det bidra till en känsla av trygghet hos barnet. Genom sexualfostran och lek kan man lyfta fram ämnet sexuellt utnyttjande med barnen och göra ämnet bekant och därmed kan barnen känna att ämnet inte är tabubelagt. Skribenterna har valt att kapitlet om trygghet följer kapitlet ”sexuellt utnyttjande av barn och trauma” eftersom den vuxna först måste ha kunskap om ämnet för att sedan kunna skapa trygghet kring ämnet. Genom detta kan den vuxna stöda barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande.

8.3 Resultat av temat ”Möta barnets behov”

Genom ett resursförstärkande arbetssätt kan den vuxna möta barnets behov. I tabellen över innehållsanalys (se bilaga 1) kan man se det sista temat ”Möta barnets behov”. För att kunna möta barnets behov ska den vuxna se barnet och vad barnet behöver. Efter ett sexuellt utnyttjande är det viktigt att den vuxna har ett tankesätt som stärker hens förmåga att se barnets behov och stöda barnet. Genom att se barnets behov kan den vuxna ge rätt stöd åt det enskilda barnet i stunden.

Utifrån temat ”Möta barnets behov” har huvudrubriken ”Möta barnets behov efter en svår händelse” skapats. Ett barn som varit med om ett sexuellt utnyttjande behöver inte utveckla ett trauma, men eftersom sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse är barnet i behov av stöd för trauma. Skribenterna tror att eftersom yngre barn har färre utvecklade resurser än äldre barn kan det öka risken för att utveckla trauma. ”Traumamedveten omsorg” och ”Toleransfönstret” tar upp vad ett traumatiserat barn behöver. Eftersom sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse kan stöd enligt ”Traumamedveten omsorg” och ”Toleransfönstret” ges till barn som varit med om ett sexuellt utnyttjande.

”Traumamedveten omsorg” tar upp ”De tre pelarna” som är vad ett barn behöver efter en svår händelse. Genom att den vuxna har ”De tre pelarna” i åtanke kan ett bättre bemötande skapas och barnet kan känna att hen blir sett och att någon finns där för barnet. Det finns inte ett rätt bemötande utan man måste möta barnet enligt hens individuella behov. Ett barn som varit med om en svår händelse kan ha svårt att uttrycka det i ord och den vuxna ska finnas där som stöd för att hjälpa barnet att sätta ord på vad som hänt. Ett symptom efter en svår

händelse kan vara att barnet har svårt att reglera sina känslor. Den vuxna måste då kunna hjälpa barnet att reglera sina känslor, speciellt i situationer som påminner barnet om den svåra händelsen, vilket kan väcka starka känslor hos barnet. Genom att den vuxna har "Toleransfönstret" i tankarna kan hen förstå barnet och hjälpa barnet att reglera sina känslor.

Personal på daghem ska finnas som stöd för barnet och bekräfta barnet. Den vuxna kan inte förvänta sig att barnet berättar om att hen blivit sexuellt utnyttjat och därför är det viktigt att personal har kunskap om ämnet och vet vilka tecken man ska vara uppmärksam på och utgående från det ge ett bra stöd till barnet. När den vuxna tillsammans med barnet pratar om svåra saker kan den vuxna använda Nallekort och Sagotering som stöd. Med hjälp av dessa kan den vuxna hjälpa barnet att få förståelse över de egna känslorna och över det som hänt. Den vuxna kan hjälpa barnet att förstå att det som har hänt är fel och om barnet vill prata om det så ska den vuxna finnas där. Den vuxna ska vara medveten om sina egna känslor kring ämnet sexuellt utnyttjande för att kunna bemöta barnet på rätt sätt.

Kapitlet "Möta barnets behov efter en svår händelse" bidrar till vägledningen genom att skribenterna tar upp vikten av att se det individuella barnet och vad barnet behöver. Skribenterna anser att man kan ge ett bra stöd genom att utgå från barnets behov. När man möter barnets behov kan man utgå från barnets egna resurser och göra barnet delaktigt. Vägledningen avslutas med detta kapitel eftersom ett resursförstärkande arbetssätt kan förstärkas genom att man möter barnets behov och därmed ge ett bra stöd till barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande.

9 Diskussion och kritisk granskning

I detta kapitel diskuterar skribenterna hur arbetet gett svar på syfte och frågeställningar, gör en kritisk granskning av hela arbetet och i slutet diskuteras vidare forskningsförslag. Arbetets syfte är att bland daghemspersonal öka kunskapen om hur man stöder barn kring ämnet sexuellt utnyttjande. Frågeställningarna för arbetet är "Vad behöver daghemspersonal för kunskap för att kunna ge ett bra stöd till barnet?" och "Hur kan daghemspersonal stöda barnets resurser?". Arbetet har gett svar på syftet och frågeställningarna genom att skribenterna tar upp kunskap som daghemspersonal behöver för att kunna stöda barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande. Genom att svara på syfte och frågeställningar har arbetet utmynnats till en vägledning för personal på daghem. Arbetet bidrar till examensarbetsprojektet Resursstarka barn genom att skribenterna alltid utgår från barnet och har barnets behov i fokus. Syftet för projektet är att öka kunskapen om risker i barnets

vardag, hur de påverkar barnet samt hur man kan stöda barnet. För att kunna stöda barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande måste man ha kunskap om risken sexuellt utnyttjande. Därför har skribenterna valt att först öppna upp risken för att sedan gå in på hur man kan stöda barnet kring ämnet. När man stöder barnet är det viktigt med ett fördomsfritt och respektfullt förhållningssätt. Detta förhållningssätt vill skribenterna förmedla till läsaren att utgå från i det riktiga livet.

Vägledningen kan användas i två olika syften. Innehållet i arbetet kan användas både i förebyggande syfte och även som ett stöd för daghemspersonalen om det kommer fram att ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande. Även om skribenterna ser arbetet som en vägledning innehåller arbetet inte alla aspekter för att kunna ge ett fullt stöd kring ämnet sexuellt utnyttjande. Det finns mycket utanför detta arbete som bör tas i beaktande då man ska stöda barnet. Arbetets avgränsning har gjorts för att skribenterna ska hålla sig på sin yrkesnivå och därför har skribenterna inte kopplat in andra aktörer som även är nödvändiga i stödet till barnet. Skribenternas egen erfarenhet är att daghemspersonal vet att de ska göra en anmälan till polis och barnskydd om det kommer fram att ett barn blivit sexuellt utnyttjat. Det som skribenterna tycker att saknas på daghemmet är stödet som daghemspersonalen kan ge då barnet är på daghemmet, både i förebyggande syfte och även i det tidiga stödet om det kommer fram att ett barn blivit sexuellt utnyttjat. Om det kommer fram att ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande är det viktigt att personalen har kunskap om ämnet. Detta ger en trygg grund för att ge ett bra stöd från början och därmed trygga barnets utveckling. Även om vägledningen tar upp behov som barnet kan ha efter ett sexuellt utnyttjande, måste den vuxna komma ihåg att barnet har individuella behov som även ska mötas och som man inte kan vara förberedd på.

Skribenterna anser att man inte nödvändigtvis ska använda sig av begreppet sexuellt utnyttjande med barn på daghem, utan istället prata om till exempel privata kroppsdelar och gränser för att sedan prata om att det finns vuxna som kan göra saker till barnets kropp som inte känns bra och som inte är rätt. Skribenterna vill påpeka att det inte handlar om att skrämna upp, men att det är viktigt att ta upp ämnet på ett sätt så att barnen förstår att det är något som förekommer och det är inte barnets fel om en vuxen gör fel mot barnet. Därför har skribenterna även genom hela arbetet använt sig av begreppet ”kring ämnet sexuellt utnyttjande” för att påpeka att man kan prata med yngre barn kring det ämnet utan att ta med begreppet sexuellt utnyttjande som kan vara svårt för barnen att förstå med tanke på deras utvecklingsnivå. Den vuxna ska förmedla till barnet att daghemmet är en trygg plats och att daghemspersonalen stöder barnet kring ämnet sexuellt utnyttjande.

Skribenterna har inte velat skilja på sexuellt utnyttjande och trauma eftersom sexuellt utnyttjande är en traumatisk händelse. I vissa delar har skribenterna dock varit tvungna att skilja på dem eftersom en del litteratur har fokuserat enbart på trauma och annan på sexuellt utnyttjande. Skribenterna har dock med egna ord kopplat ihop sexuellt utnyttjande med trauma eftersom litteratur även kopplar ihop båda begreppen. För att kunna ge ett bra stöd till barnet som blivit sexuellt utnyttjat måste man även ha kunskap om både sexuellt utnyttjande och trauma för att förstå kopplingen mellan dem. Den vuxna ska även ta i beaktande att alla barn påverkas individuellt och den vuxna ska ge ett bra stöd utifrån det.

Genom att läsa om olika symtom har skribenterna diskuterat kring olika effekter av ett sexuellt utnyttjande. Skribenterna har tänkt på olika situationer på daghem som kan väcka reaktioner hos barnet. För ett barn som varit med om ett sexuellt utnyttjande kan situationer där barnet måste klä av sig kännas obehagliga. Om den vuxna märker att barnet känner sig obekvämt att klä av sig ska den vuxna stöda barnet i situationen. En annan effekt som skribenterna har diskuterat är att barnet kan ha svårt med närhet både av andra barn och personal. På daghem strävar personalen till att skapa trygghet bland annat genom närhet, men för vissa barn förknippas inte närhet med trygghet. Skribenterna har även diskuterat om att leksituationer kan väcka dåliga minnen hos barnet eftersom förövaren kan ha sagt till barnet att det sexuella utnyttjande är en lek. Skribenterna anser att personal på daghem ska ha dessa effekter i åtanke, men det betyder inte att de ska undvika sådana situationer där barnet kan känna obehag. För att barnet någon gång ska känna sig trygg i situationer som kan vara obehagliga är det viktigt att personalen inte undviker dessa situationer utan istället anpassar situationen enligt barnets behov och stöder barnet för att situationen inte ska förbli obehaglig. För ett barn som blivit sexuellt utnyttjat är det viktigt att man i små steg bygger upp den trygghet barnet behöver.

Så som det framkommit i arbetet kan sexuellt utnyttjande ske på internet och skribenterna har diskuterat detta när det gäller yngre barn. Skribenterna är medvetna om att sexuellt utnyttjande på internet är ovanligt med yngre barn, men de vill lyfta fram att barn i 3 – 5 års ålder allt mer har tillgång till smart apparater och därmed finns det en risk att förövaren får kontakt med barnet på internet. Barnet kan komma in på sexuellt laddade internetsidor, vilket även är en risk för barnet. Skribenterna anser att det är viktigt att daghemspersonalen har kunskap om detta och att man även ska prata med barnen om vad som kan hända på internet med tanke på att förebygga att barnet blir utsatt på internet.

Skribenternas egna erfarenheter är få och därför kan de inte påstå att ämnet sexuellt utnyttjande inte tas upp i daghemmets dagliga verksamhet. Skribenterna vill ändå påpeka att sexuellt utnyttjande är en stor risk och trots att den inte är vanlig bland yngre barn får den inte glömmas bort. Skribenternas erfarenhet är att man bland personalen pratar om hur man ska gå tillväga om det kommer fram att ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande, men man diskuterar inte hur man kan prata om ämnet med barnen för att barnen ska bli medvetna om att det till exempel finns vuxna som kan göra barn illa. Skribenterna har en känsla av att personalen vill ta upp ämnet med barnen, men de vet inte hur eller vad man kan göra på daghemmet för att göra ämnet sexuellt utnyttjande som en del av verksamheten. Därmed kan det lätt bli att de lämnar ämnet och inte alls tar upp det med barnen. Skribenterna vill poängtera att personal ska våga ta steget att prata med barn om ämnet sexuellt utnyttjande, men att man ska ha i åtanke hur man pratar med barn med tanke på barnets utvecklingsnivå. Skribenterna vill ändå visa sin förståelse att detta inte alltid ändå är möjligt. Alltid finns det inte tillräckligt med tid eller resurser, men skribenterna anser att om ämnet är en naturlig del av daghemmets verksamhet kommer det inte att ta tid över något annat. Med detta sagt menar skribenterna att den vuxna till exempel under en wc situation kan prata om de privata kroppsdelarna och att ingen annan har rätt att röra dem utan barnets tillåtelse.

Skribenterna anser att det är viktigt att redan på daghem genom ett resursförstärkande arbetssätt inkludera ämnet sexuellt utnyttjande i verksamheten i relation till barnets utvecklingsnivå. Skribenterna tror att man genom detta kan förebygga att barn blir sexuellt utnyttjade. Genom ett förebyggande arbete kan man prata med barnet om ämnet sexuellt utnyttjande och lära barnet att det finns vuxna som gör fel och genom detta kan man ge grund för barnen att förstå farliga situationer även senare i livet. Skribenterna tror att man genom ett tidigt stöd på daghemmet kan ge barnet verktyg för att förstå svåra situationer och veta hur hen ska handla i sådana situationer. Skribenterna anser att stöd i tidigt skede gynnar hela utvecklingen. Även om det finns riktlinjer om hur man kan stöda barnet efter en svår händelse, ska man ändå komma ihåg att alla barn är individuella. Eftersom alla barn är individuella måste man utgå från barnets egna resurser. Efter ett sexuellt utnyttjande kan barnets resurser försvagats och det är daghemspersonalens uppgift att stärka dem.

Eftersom alla barn reagerar individuellt är det viktigt att inte endast se det sexuella utnyttjandet utan även se det individuella barnet och hens behov. Skribenterna har barnet i fokus och utgår alltid från att se det enskilda barnet. Skribenterna tycker att det alltid är viktigt med ett gott bemötande, men tror att om man endast fokuserar på ett gott bemötande kan man glömma bort att se barnet och möta barnet. Genom att se barnet kan man möta

barnets behov. Skribenterna är medvetna om att daghemspersonal är skyldiga att göra en anmälan till polis och barnskydd om det kommer fram att ett barn varit med om ett sexuellt utnyttjande. Om det är fallet behöver barnet utöver daghemmets stöd annan professionell hjälp, men skribenterna anser att det tidiga stödet kan ges på daghemmet.

I början av examensarbetsprocessen var skribenterna rädda för att tappa fokus och därför var de inställda på att hitta information om endast sexuellt utnyttjande och att stöda barn kring det på daghem. Skribenterna trodde att sexuellt utnyttjande är ett eget begrepp som inte är kopplat till något annat. Skribenterna har i slutet av processen märkt att det skulle ha underlättat processen om de skulle ha sett på sexuellt utnyttjande i ett större perspektiv och dra kopplingar till att det är en svår händelse eller en kris. Med tiden har de märkt att sexuellt utnyttjande är ett brett ämne som är kopplat till mycket mer, till exempel trauma och kris. Om skribenterna skulle ha insett detta i ett tidigare skede skulle de kanske hittat mer användbar forskning och litteratur.

Skribenterna har märkt via litteratur att sexuellt utnyttjande inte är lika vanligt bland yngre barn som bland äldre barn. Därför glömmer man ofta bort att man även med de yngre barnen ska prata om ämnet. Trots att sexuellt utnyttjande inte är lika vanligt bland yngre barn anser skribenterna att det skulle behöva göras mer forskning kring ämnet sexuellt utnyttjande av barn för att öka medvetenheten om ämnet och minska att det framkommer som ett tabubelagt ämne. När man har forskat mera om ämnet får man mer kunskap om hurdant stöd barnet behöver på daghem och genom detta kan man skapa metoder som daghemspersonal kan använda sig av. Skribenterna tror att det skulle vara bra med specifika stödmeter för att trygga barnet som varit med om ett sexuellt utnyttjande. Dessutom behövs det mer specifika förebyggande arbetsmetoder på daghem kring ämnet sexuellt utnyttjande.

Källförteckning

- Almqvist, K., Norlén, A., & Tingberg, B. (2019). *Barn, unga och trauma*. Stockholm: Natur & Kultur. Hämtat den 10 Februari 2020
- Bildjuschkin, K. (2015). Seksuaalikasvatuksen tueksi. Finland: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja Hyvinvoinnin laitos. Hämtat från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TY%c3%962016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5&isAllowed=y den 15 Januari 2020
- Cacciatore, R., Halonen, M., Laru, S., Lehtonen, M., Porras, K., & Santalahti, T. (den 18 Maj 2016). Befolkningsförbundets sakkunnig- och läkarutlåtande inför rättegången - Utlåtande om hur ett sexuellt trauma påverkar en ung person. Helsingfors, Finland. Hämtat från <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/dd0ffb7c885a3bf174f40b15ff80b839/1587108334/application/pdf/9900006/Befolkningsf%C3%B6rbundets%20sakkunnig-%20och%20l%C3%A4karutl%C3%A5tande%20inf%C3%B6r%20r%C3%A4tteg%C3%A5ngen.pdf> den 17 April 2020
- Davidsson, S., & Juslin, E. (2016). Det resursstarka barnet - resursförstärkande yrkespraxis för barn under skolåldern. Finland: Yrkeshögskolan Novia. Hämtat från <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106091/Davidsson-Juslin-Det-resursstarka-barnet.pdf?sequence=1&isAllowed=y> den 27 Februari 2020
- Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken*. Lund, Sverige: Studentlitteratur . Hämtat den 31 Januari 2020
- Enochsson, P., & Wester, K. (2008). Förord. *När det värsta händer - om krishantering i förskola och skola*. Stockholm, Sverige: Myndigheten för skolutveckling. Hämtat från <https://www.skolverket.se/getFile?file=1881> den 21 April 2020
- Ensi- ja Turvakotien liitto. (Oktober 2016). Lapsen Turva 10. Finland. Hämtat från <https://virtuaalikirja.fi/ensijaturvakotienliitto/wp-content/uploads/sites/7/2016/10/Lapsen-turvakymppi.pdf> den 13 April 2020
- Ensi- ja Turvakotien liitto. (den 22 Maj 2019). Puhu turvallisuudesta lapsen ja nuoren kanssa – Turva10 kysymykset apunasi. Finland. Hämtat från <https://ensijaturvakotienliitto.fi/turva10/?fbclid=IwAR0WpveUTE6qQ3nIHZ8fLA8khJxoXl-llvHLnD0BQa1FRF-uHdjyNZl8YpI> den 13 April 2020
- Finlands officiella statistik (FOS). (den 22 Januari 2020). Brott och tvångsmedel. Helsingfors: Statistikcentralen. Hämtat från http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_oikeusolot_sv.html den 9 Mars 2020
- Forskningsetiska delegationen. (2012). God vetenskaplig praxis och handläggning av misstankar om avvikelser från den i Finland. Helsinki, Finland. Hämtat från https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf den 5 Mars 2020
- Friberg, F. (2006). *Dags för uppsats*. Sverige: Studentlitteratur. Hämtat den 31 Januari 2020

- Gustafsson, L. (2008). *Våga vara medmänniska. När det värsta händer - om krishantering i förskola och skola*. Stockholm, Sverige: Myndigheten för skolutveckling. Hämtat från <https://www.skolverket.se/getFile?file=1881> den 24 April 2020
- Gustavsson, M. (2018). *Tala med ditt barn-om sexuella trakasserier*. Finland: Hem och skola. Hämtat från <https://www.hemochskola.fi/material/test-material-2/> den 15 Januari 2020
- Hellberg, A. (2015). *Psykologi i förskolans vardag*. Lund, Sverige: Studentlitteratur. Hämtat den 20 Mars 2020
- Hellberg, A. (2016). *Toleransfönstret*. Stockholm, Sverige: Rädda Barnen . Hämtat från <https://docplayer.se/18542109-Toleransfonstret-ar-en-modell-som-illustrerar-det-spann-inom-vilket.html> den 6 Mars 2020
- Hellberg, A. (2018). *Traumamedveten omsorg*. Sverige: Rädda Barnen. Hämtat från https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/arbetar-for-barn/tmo/rb_tmo_2018_a5_22nov_k1.pdf 2020
- Helsingfors universitetssjukhus a. (u.d.). *Symtom som orsakas av utnyttjande*. Helsingfors, Finland. Hämtat från https://www.hus.fi/sv/sjukvard/sjukvard-for-barn-och-ungdom/Barnpsykiatri/Rattpsykiatri/sexuellt_utnyttjande/information/symtom/Sidor/default.aspx den 15 Januari 2020
- Helsingfors universitetssjukhus b. (u.d.). *Översexualiserat beteende*. Finland. Hämtat från https://www.hus.fi/sv/sjukvard/sjukvard-for-barn-och-ungdom/Barnpsykiatri/Rattpsykiatri/sexuellt_utnyttjande/information/symtom/%c3%96versexualiserat_beteende/Sidor/default.aspx den 24 Januari 2020
- Institutet för hälsa och välfärd. (den 21 September 2017). *Skapa förtroende-skydda barnet*. Helsingfors, Finland. Hämtat från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136182/Skapa%20f%c3%b6rtroende%20-%20Skydda%20barnet_2019_10_09.pdf?sequence=4&isAllowed=y den 14 Januari 2020
- Karlsson , L. (2013). *Storycrafting method - to share, participate, tell and listen in practice and research*. Helsingfors, Finland: The European Journal of Social & Behavioural Sciences . Hämtat från https://www.futureacademy.org.uk/files/menu_items/other/ejsbs88.pdf den 21 April 2020
- Karlsson, L. (September 2006). *Lapset kertovat...* Helsingfors, Finland: Stakes. Hämtat från <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75269/Tp9-2006.pdf?sequence=1&isAllowed=y> den 6 April 2020
- Klemetti, R., & Raussi-Lehto, E. (2016). *Edistä, ehkäise, vaikuta*. Tammerfors, Finland: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Hämtat från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERK_KO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y den 15 Januari 2020

- Käypä hoito. (den 22 Maj 2013). Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen. Finland: Käypä hoito. Hämtat från <https://www.terveysportti.fi/xmedia/hoi/hoi34040.pdf> den 15 Januari 2020
- Laiho, M., Lampainen, K., Porrassalo, K., Kivinen, T., Aunio, M., Vuontisjärvi, M., . . . Takkanen, H. (u.d.). Se till mig som liten är. Finland: Rädda barnen rf. Hämtat den 14 Januari 2019
- Lajunen, K., Andell, M., & Ylenius-Lehtonen, M. (2019). Tunne- ja turvataitoja lapsille. Helsingfors, Finland: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Hämtat från http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126027/Tunne-%20ja%20turvataitoja%20lapsille_WEB.pdf?sequence=1&isAllowed=y den 15 Januari 2020
- Landberg, Å., & Jonsson, L. (November 2017). En del av verkligheten - om barn, sexuella övergrepp och nätet. Sverige: Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Hämtat från https://www.researchgate.net/publication/335465149_En_del_av_verkligheten_om_BARN_SEXUELLA_OVERGREPP_OCH_NATET
- Löv, M. (den 30 Oktober 2018). Forskare om övergrepp mot barn: Ju mera tabubelagt sex är desto större är riskerna. Jakobstad och Karleby, Finland. Hämtat från <https://svenska.yle.fi/artikel/2018/10/29/forskare-om-overgrepp-mot-barn-ju-mera-tabubelagt-sex-ar-desto-storre-ar-riskerna> den 31 Januari 2020
- Mathiasson, L. (2008). Det som inte får hända... *När det värsta händer - om krishantering i förskola och skola*. Stockholm, Sverige: Myndigheten för skolutveckling. Hämtat från <https://www.skolverket.se/getFile?file=1881> den 24 April 2020
- Mattelin, E., Grudin, J., & Michanek, J. (2017). När något hänt. Sverige: Rädda Barnen. Hämtat från https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad-kunskap/handbocker/nar_nagot_har_hant_handbok_radda_barnen.pdf
- Norlén, A. (2019). Stopp! Min kropp! Sverige: Rädda barnen rf. Hämtat från https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad-kunskap/handbocker/stopp-min-kropp/stopp-min-kropp_vagledning_2019.pdf den 15 Januari 2020
- Pesäpuu ry. (u.d.). Finland . Hämtat från <https://docplayer.fi/41713-Nallekortit-ovat-ihastuttaneet-ja-valilla-myos-vihastuttaneet-taalla-suomessa-jo-kymmenen-vuoden-ajan.html> den 23 Mars 2020
- RFSU. (2015). Barns sexualitet - en vägledning. Stockholm. Hämtat från https://www.rfsu.se/globalassets/pdf/barnssexualitet_web.pdf den 2 April 2020
- Sinanan, A. (2015). Trauma and Treatment of Child Sexual Abuse. United States of America: Journal of trauma & treatment. Hämtat från <https://www.hilarispublisher.com/open-access/trauma-and-treatment-of-child-sexual-abuse-2167-1222-S4-024.pdf> den 9 Mars 2020
- Socialstyrelsen. (Maj 2014). Barn som anhöriga - Stöd till barn i förskola och skola som har svårigheter hemma. Sverige. Hämtat från

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2014-5-10.pdf> den 17 April 2020

- Stiftelsen Allmänna Barnhuset . (u.d.). Fysiska och psykiska tecken på sexuella övergrepp. Sverige. Hämtat från <https://dagsattpratoom.se/vald/yrkesverksam/tecken-pa-vald/fysiska-och-psykiska-tecken-pa-sexuella-overgrepp/> den 21 Februari 2020
- Suomen Mielenterveys ry. (u.d.). Tunnenallet. Finland. Hämtat från <https://mieli.fi/fi/tunnenallet>
- Talentia. (2014). Vardagen, värden, livet, etiken- etiska regler för yrkesmänniskor inom socialbranschen. Helsingfors, Finland. Hämtat från http://www.asiantuntijapaivat.fi/files/3673/Pa_svenska_net_eettinenopas_14.pdf den 5 Mars 2020
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (den 19 Juni 2019). Lapsi kertoo seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Finland. Hämtat från <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/pahoinpitely-ja-seksuaalinen-hyvaksikaytto/lapsi-kertoo-seksuaalisesta-hyvaksikaytosta>
- Unicef. (2019). Barnkonventionen- kort version. Sverige. Hämtat från <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#kort-version>
- Utbildningsstyrelsen. (2018). Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018. Finland. Hämtat från https://www.o-ph.fi/sites/default/files/documents/grunderna-for-planen-for-smabarnspedagogik-2018_0.pdf den 15 Januari 2020
- Vaaranen-Valkonen, N., Laitinen, H.-L., Sillfors, P., & Kylmälahti, M. (u.d.). Min kropp är min. Helsingfors, Finland: Rädda barnen rf. Hämtat från <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/main/2019/11/28111305/Min-Kropp-Ar-Min-Handbok-For-Vuxna.pdf> den 15 Januari 2020
- Wallby, K., & Schillaci, M. (2016). Detta borde alla veta om sexuella övergrepp mot barn. Sverige: Rädda barnen rf. Hämtat från https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad-kunskap/handbocker/detta_borde_alla_veta_om_sexuella_overgrepp_barn.pdf den 15 Januari 2020
- Väestöliitto. (den 25 Mars 2019). Suomeen tarvitaan suunnitelma lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan torjuntaan. Helsingfors, Finland. Hämtat från <https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/9581865/Kannanotto-Lanzaroten-sopimus.pdf>
- Väestöliitto. (u.d.). Hur ska jag tala med mitt barn om farliga vuxna? Helsingfors, Finland. Hämtat från Hur ska jag tala med mitt barn om farliga vuxna? den 24 Januari 2020

Finlands författningssamling

Strafflag 19.12.1889/39 [Online] www.finlex.fi [hämtat 13.5.2020].

Barnskyddslag 13.4.2007/417 [Online] www.finlex.fi [hämtat 13.5.2020].

Tabell över innehållsanalys

Underkategori	Kategori	Tema
Olika begrepp för att beskriva sexuella handlingar Olika former Förövare ofta någon i barnets bekantskapskrets Barnet i beroendeställning Traumatisk händelse Individuellt Stödet från omgivningen och barnets resurser påverkar hur barnet reagerar	Sexuellt utnyttjande av barn Trauma Symtom Risk-och skyddsfaktorer	Kunskap för att kunna stöda barnet
Trygghet Integritet Självbestämmanderätt Rättigheter Gränser Förtroende Anknyningsrelation Närvaro Delaktighet Barnets utveckling Lärande och välbefinnande	Sexualfostran Lek	Resursförstärkande arbetssätt
Lyssna Närvaro Känslor Förtroende Relation Bekräftande Bemötande Stöd Trygghet Lugn	Traumamedveten omsorg Toleransfönstret Prata om svåra saker	Möta barnets behov